

Hesperian esplanadi – puiston suunnitteluperiaatteet

Helsinki

Maisema-arkkitehtitoimisto
NÄKYMÄ

Hesperian esplanadi – puiston suunnitteluperiaatteet

Hesperian esplanadi–puiston suunnitteluperiaatteet

Tilaaja: Helsingin kaupunki / Kaupunkiympäristön toimiala / Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu

Vastuuhenkilö: Oula Rahkonen

Ohjausryhmä: Sini Moilanen, Anna Böhling, Elina Kettunen, Jere Saarikko, Teppo Pasanen, Taneli Nissinen, Lotta Silfverberg

Teksti: Maisema-arkkitehtitoimisto NÄKYMÄ Oy / Matti Liski, Katri Jussila ja Veera Soikkeli

Valokuvat, kuvat & kartat: Maisema-arkkitehtitoimisto NÄKYMÄ Oy / Matti Liski, Katri Jussila, Veera Soikkeli ja Heidi Joronen

Havainne kuvat: Maisema-arkkitehtitoimisto NÄKYMÄ Oy / Topias Suokas

Taitto: Maisema-arkkitehtitoimisto NÄKYMÄ Oy / Veera Soikkeli ja Heidi Joronen

Kansien kuvat: Maisema-arkkitehtitoimisto NÄKYMÄ Oy 2023.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	7
2 Suunnittelun lähtökohdat	8
2.1 Suunnittelualue	8
2.2 Laaditut selvitykset 2000-luvulla	9
2.3 Liittyvät suunnitelmat	9
3 Puiston nykytila	10
3.1 Puiston liittyminen ympäristöön ja paikan yleinen topografia	10
3.2 Tilasommitelman yleispiirteet	11
3.3 Reitit ja pintamateriaalit	11
3.4 Kasvillisuus	11
3.5 Rakenteet ja kalusteet, rakennukset	12
3.6 Valaistus	13
3.7 Puiston säilyneisyys	13
4 Arvot ja ominaispiirteet	14
4.1 Puiston arvot	14
4.2 Luontoarvot	17
4.3 Puiston ominaispiirteet	17
5 Vuorovaikutus	19
6 Suunnitteluperiaatteet	20
6.1 Päätaivoitteet ja laatutaso	20
6.2 Tilarakenne ja näkymät	20
6.3 Reitit ja toiminnot	24
6.4 Kasvillisuus	24
6.5 Rakenteet, kalusteet ja varusteet	27
6.6 Muistomerkit	27
6.7 Valaistus	28
6.8 Hulevedet	28
6.9 Luonnon monimuotoisuus	28
7 Kustannusarvio	31
Lähteet	32

1 Johdanto

Hesperian esplanadi halkaisee Töölön alueen itä-länsisuunnassa ja erottaa Etu-Töölön Taka-Töölöstä. Suunnittelualue on Mannerheimintien ja Taivallahden välissä. Pitkiltä sivuiltaan puisto rajautuu Pohjoiseen ja Eteläiseen Hesperiankatuun. Esplanadi on istutettu vaihteittain 1930-luvulla ja 1940-luvun lopussa. Se on osa Etu-Töölön valtakunnallisesti arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä.

Hesperian esplanadin puiston suunnitteluperiaatteet -työn tavoitteena on ollut suunnitteluperiaatteiden ja halutun laatutason määrittely. Suunnitteluperiaatteet on tehty myöhemmin toteutettavan puiston peruskorjauksen puistosuunnitelman lähtötiedoksi.

Hesperian esplanadin puiston suunnitteluperiaatteet on laadittu Helsingin kaupunkiympäristön toimialan maankäyttö- ja kaupunkirakenne -palvelukokonaisuuden toimeksiannosta Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy:ssä, jossa työstä ovat vastanneet maisema-arkkitehdit Matti Liski, Katri Jussila ja Veera Soikkeli sekä maisema-arkkitehtiopilaat Topias

Suokas, Emmiina Taivassalo ja Heidi Joronen.

Samaan aikaan Hesperian esplanadin suunnitteluperiaatteet työn kanssa on laadittu liikennejärjestelyiden periaatteet Hesperian esplanadin alueelle. Liikennejärjestelyiden periaatteet kattaa Pohjoisen ja Eteläisen Hesperiankadun välisen alueen Mannerheimintien ja Merikannontien välisellä alueella sekä kävely- ja pyöräilyreitit Hesperian esplanadin alueella. Liikennejärjestelyiden periaatteista on laadittu erillinen raportti.

Työtä on ohjannut ohjausryhmä, johon ovat kuuluneet maisema-arkkitehdit, projektipäälliköt Oula Rahkonen ja Sini Moilanen sekä maisema-arkkitehdit Anna Böhling, Elina Kettunen ja Jere Saarikko kaupunkiympäristön kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupalvelusta; tiimipäällikkö Taneli Nissinen ja liikenneinsinööri Teppo Pasanen kaupunkiympäristön liikenne- ja katusuunnittelupalvelusta sekä Lotta Silfverberg kaupunkiympäristön viestintäpalveluista. Työ on laadittu kesäkuun 2023 ja joulukuun 2024 välisenä aikana.

2.

Kuva 1. Valokuva Runeberginkadulta Pohjoista Hesperiankatua pitkin länteen. Kulmalla seisoo yksi puiston komeimmista hevoskastanjoista.

Kuva 2. Esplanadipuiston itäosa liittyy Mannerheimintiehen. Puistossa sijaitsee muun muassa Risto Rytin muistomerkki.

Kuva 3. Työryhmän jäseniä maastotöissä.

3.

Kuva 4. Ilmakuva suunnittelualueesta 2023.

2 Suunnittelun lähtökohdat

2.1 Suunnittelualue

Hesperian esplanadi sijaitsee Etu-Töölön (13) kaupunginosassa, Eteläisen ja Pohjoisen Hesperiankadun välissä. Puisto rajautuu itäpäästään Mannerheimintiehen ja Länsipäästään Taivallahden Martta Ypyän aukioon. Puiston pinta-ala on n. 4 hehtaaria ja se on Helsingin kaupungin omistuksessa.

Yleiskaava 2016 Hesperian esplanadi on merkitty Liike- ja palvelukeskustan C1 sekä Kantakaupungin C2 keskeiseksi viheryhteydeksi. Viheryhteys on ”laajojen vir-

kistysalueiden välinen, sijainniltaan ohjeellinen yhteys, viherakseli tai puistojen sarja, joka palvelee virkistys- ja/tai ekologisen yhteytenä. Alueiden suunnittelussa viheralueet tulee liittää luontevasti toisiinsa. Kulttuuri-, maisema- ja luontoarvojen säilyminen, viheryhteyksien yhtenäisyys ja jatkuvuus sekä ekologinen yhteyden yhteys on otettava huomioon. Yhteyden luonne voi vaihdella rakennetusta puistomaiseen ja luonnonmukaiseen. ---” Yleiskaavassa Hesperian esplanadiin nähdään poikittain kulkevat kaksi pääkatua – Mannerheimintie

ja Mechelininkatu sekä Raideliikenteen runkoyhteys Runeberginkadulla.

Suunnittelualue jakautuu kolmen voimassa olevan asemakaavan alueelle. Mechelininkadun länsipuolella olevalla puistoalueella on voimassa vuoden 1942 asemakaava 2107A sekä vuoden 2009 asemakaava 11290. Asemakaavoissa alue on merkitty puistoksi. Mechelininkadun itäpuoleisilla puistoalueilla on voimassa asemakaava 8044 vuodelta 1982. Asemakaavassa

Hesperian esplanadi on merkitty puistoksi. Puiston keskosassa on merkinnät palloilukentälle ja leikkikentälle.

Kuva 5. Ote yleiskaavasta. Hesperian esplanadi korostettu kuvassa vaalealla.

Kuvat 6 - 8. Työn lähtökohtina toimineet raportit: Taka-Töölön kaupunginosan ominaispiirteet (2018), Hesperian esplanadin puistohistoriallinen selvitys (2006) sekä Hesperian esplanadin kasvillisuusinventointi ja puuston kuntotutkimus (2005).

Kuvat 9 - 10. Sivun yläreunassa oikealla otteet Mannerheimintien katusuunnitelmasta sekä yhdistelmäpiirustus Merikannontien, Martta Ypyän aukion sekä Sigurd Frosteruksen puiston suunnitelmista.

Kuva 11. Ote ajantasa-asemakaavasta.

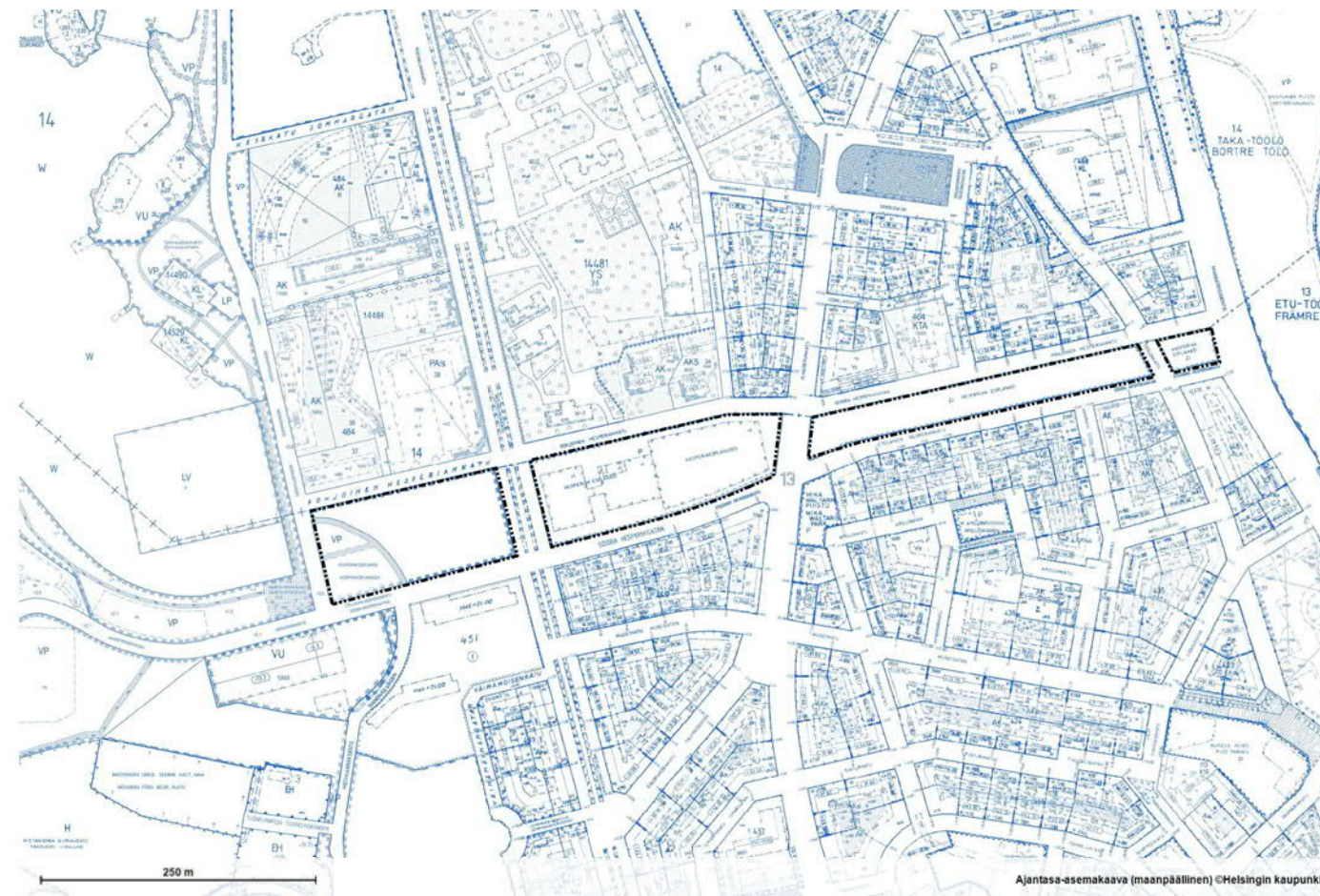
6.

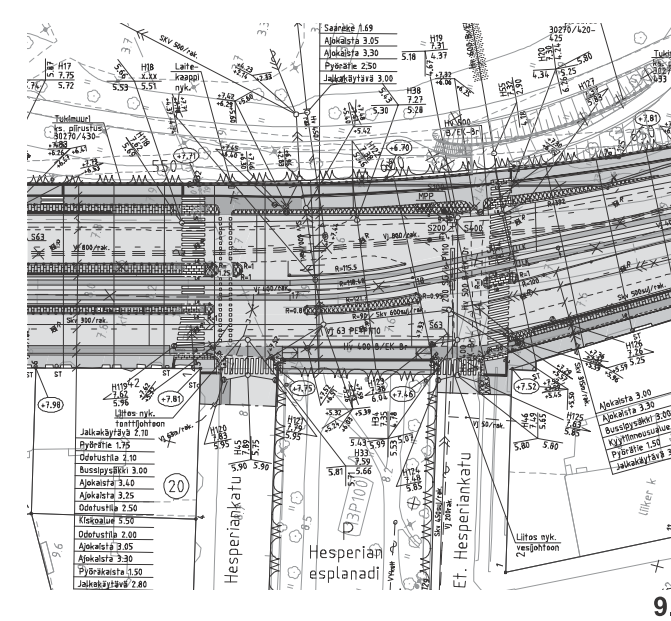
7.

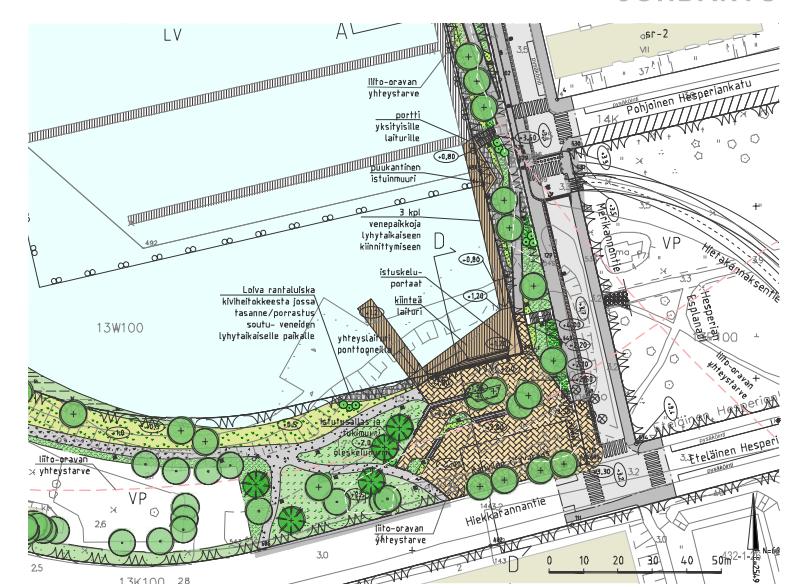
8.

11.

9.

10.

2.2 Laaditut selvitykset 2000-luvulla

2000-luvulla Hesperian esplanadin alueelta on laadittu seuraavat selvitykset ja inventoinnit:

- Hesperian esplanadin kasvillisuusinventointi ja puuston kuntotutkimus (2005)
- Työssä on kartoitettu alueen kasvillisuus nykytilan dokumentoimiseksi ja tulevan peruskorjaussuunnittelun lähtöaineistoksi. Inventoinnin pääpaino on ollut puutarvisessa kasvillisuudessa.

- Hesperian esplanadin puistohistoriallinen selvitys (2006)

Selvityksessä on kartoitettu puiston kehitysvaiheet, arvioitu kohteen puutarhataiteellista merkitystä ja annettu yleisluontoisia kehittämissuosituksia.

- Taka-Töölön kaupunginosan ominaispiirteet (2018)
- Työssä on määritelty Taka-Töölön kaupunginosan erityiset ominaispiirteet. Tarkastelualueeseen sisältyy myös Etu-Töölön puolella oleva Eteläisen Hesperiankadun rakennusrintama, joka muodostaa Hesperian esplanadin kaupunkitilan eteläisen rajauksen. Raportissa on analysoitu kaupunginosan keskeisiä ominaispiirteitä. Viheralueiden osalta on analysoitu mm. kaupunginosan viheraluerakennetta, puistojen ja istutusten typologiaa ja asemaa kaupunkirakenteessa ja maisema-arkkitehtuurin erityispiirteitä sekä kaupunkikuvan kannalta oleellisia maamerkkejä, näkymäakseleita ja reunavyöhykkeitä.

2.3 Liittyvät suunnitelmat

- Mannerheimintien katusuunnitelma (Ramboll 2015, päivitys 2022)

Mannerheimintien katusuunnitelmassa Hesperian puiston suuntaan erkaneevii kulkureittejä ja niiden rakenteita on esitetty kunnostettavaksi. Hesperian esplanadin suunnitteluperiaatteissa kulku Eteläiseltä Hesperiankadulta on sovitettu yhdistymään näihin reitteihin sekä Mannerheimintien varrelle rakennettaviin yksisuuntaisiin pyöräteihin. Tarkemmin liikenteellisiä periaatteita kuvataan liikennesuunnitelman raportissa.

- Merikannontien ja Martta Ypyän aukion katusuunnitelma (WSP 2022)

Merikannontien ja Hesperian esplanadin puistoakselin päätteenä olevan Martta Ypyän aukion katualueiden suunnitelmissa esitetään muutoksia pyöräilyn ja ranta-alueen järjestelyihin. Pyöräily ohjataan Merikannontieltä Hietakannaksentien kaarta pitkin Hesperian esplanadin halki, mistä pyörätiet erkaneevii edelleen Hietakannaksentielle ja Eteläisen Hesperiankadun suuntaan. Eteläisen Hesperiankadun varteen on merkitty säilyväksi pysäköintiä sekä kaupunkipyöräasema.

- Sigurd Frosteruksen puiston puistosuunnitelma (WSP 2022)

Hesperian esplanadin merenpuoleiseen päähän, Martta Ypyän aukiosta länteen jatkuva ranta-alue on suunniteltu rakennettavaksi puistoksi. Hesperian esplanadin puoleiseen päähän sijoittuu maatilistä ladottu aukio, portaikkoja sekä oleskelulaituri, joiden lomassa on pensas- ja perenna-alueita ja puuistutuksia. Pohjoiseen ja länteen istutetut alueet lisääntyvät.

- Munkkiniemen baanan yleissuunnitelma (Ramboll 2024)

Munkkiniemenbaanaa suunnitellaan pyöräilyn runkoyhteydeksi Etu-Töölöstä Munkkiniemeen. Yhteensovitettavat kohdat Hesperian esplanadin kannalta ovat Hietakannaksentien tiepohjan kohdalla kulkeva kaareva baanalinjaus sekä siitä erkaneevii puistokäytävät. Puistosuunnitteluperiaatteissa erityishuomiota on kiinnitetty baanasuunnitelmaan liittyvien yhdyskäytävien muotokieleen ja sijainnin sovittamiseen nykyisten puiden lomaan. Puiston ominaispiirteet huomioiva nurmiympyrään suuntautunut suoralinjainen puistokäytävä, joka tulee ottaa jatkosuunnittelun lähtökohdaksi, on esitetty suunnitteluperiaatteiden illustraatioissa, ks. sivu 22.

3 Puiston nykytila

Puiston nykytilaa on viimeksi kartoitettu lähes 20 vuotta sitten vuonna 2005 laaditussa Hesperian esplanadin puistohistoriallisessa selvityksessä. Edellisen nykytilan kartoituksen jälkeen puistossa on tehty ylläpitotoimenpiteitä ja vähäisiä uudistamistöitä. Puiston perusolemus on pääosin säilynyt samanlaisena kuin vuonna 2005. Kuluneisuus on lisääntynyt, minkä rinnalla puut ja kasvillisuus ovat ikääntyneet. Joitain puita on jouduttu poistamaan huonokuntoisuuden ja leviävien kasvitautien vuoksi.

3.1 Puiston liittyminen ympäristöön ja paikan yleinen topografia

Hesperian esplanadi sijaitsee Etu-Töölön pohjoisosassa, tiiviin kantakaupungin kaupunkirakenteen sisällä. Puisto alkaa idässä Mannerheimintieltä ja johtaa länteen Taivallahdelle. Esplanadi on Etu- ja Taka-Töölön kaupunginosien välinen raja. Puistoalue rajautuu pitkiltä sivuiltaan Pohjoiseen ja Eteläiseen Hesperiankatuun.

Eteläisen Hesperiankadun varrella on yhtenäinen rivi 6 - 7-kerroksisia 1920 - 30-lukujen kerrostaloja. Kadun länsipäässä on 1950-luvulla rakennettu Taivallahden peruskoulu ja Taivallahden tenniskeskuksen ulkokenttä. Pohjoisen Hesperiankadun varrella puiston taustana on idässä yhtenäinen rivi 6 - 7-kerroksisia, 1910 - 1940-luvuilla rakennettuja kerrostaloja. Kadun keskivaiheilla on 1950-luvun pistetaloja sekä Kivelän sairaalan vanhoja puutaloja. Länsipäässä katu rajautuu Taivallahden kasarmikorttelin funkkisrakennukseen, joka on nykyisin muutettu liiketilaksi. Pohjoisen Hesperiankadun länsipäässä on 1950-luvulla rakennettu 7-kerroksinen asuinkerrostalo. Hesperiankatujen puistonpuoleisilla reunoilla on autojen viistopysäköintirivistöt. Hietakannaksentie kaartaa puiston läntisimmän osan läpi jakaen sen kahteen osaan.

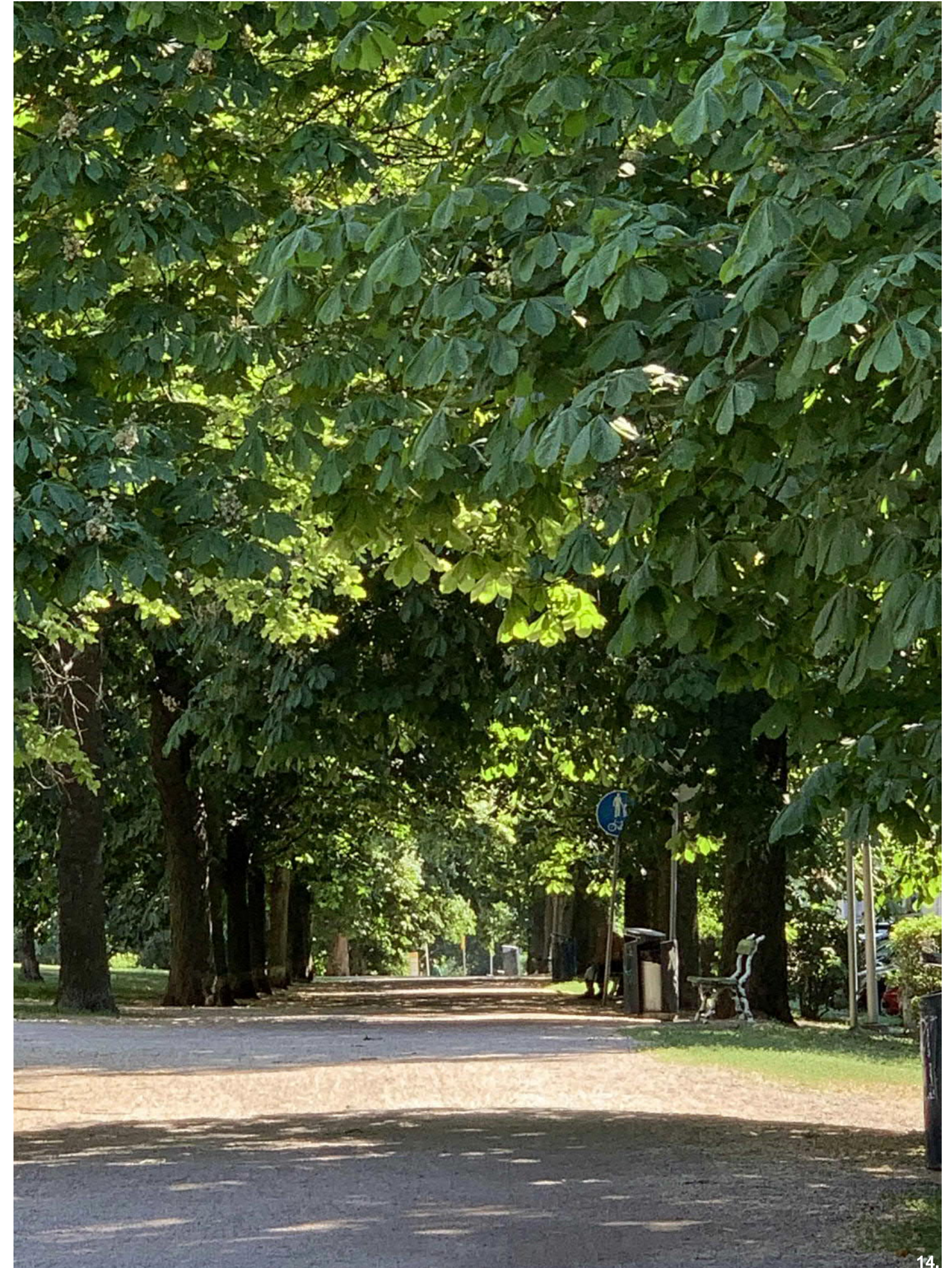
Kuva 12. Paikoin puiston alkuperäisiä puita on jouduttu poistamaan, mikä on aiheuttanut huomattavia aukkoja kokonaisuusmitelmaan. Osa kaadetuista puista on korvattu uusilla taimilla.

Kuva 13. Kaartin kasarmin edustan nurmiympyrän reunoja korostavat komeat poppelit.

Kuva 14. Puiston esplanadiosien hevoskastanjakujanteet muodostavat vaikuttavan vihreän käytävän kasvukausien aikana.

Etenkin puiston keskiosassa on voimakas sivuvietto etelään, mutta esplanadi mielletään siitä huolimatta usein tasaiseksi. Puisto viettää melko voimakkaasti Töölöntorinkadusta Mannerheimintien suuntaan ja hieman heikommin Taivallahden suuntaan. Mannerheimintien korko puiston kohdalla on +7,6 mmpy. Maasto on korkeimmillaan suurin piirtein Töölöntorinkadun kohdalla puiston pohjoisreunassa, n. +13,0 mmpy. Vastaavassa kohdassa Eteläisellä Hesperiankadulla maanpinta on korkeudessa +11,3 mmpy, lähes kaksi metriä korkeinta kohtaa alempana. Runeberginkadun länsipuolella on melko tasainen hiekkapintainen pallokenttä. Leikkipuiston alueella taseroja on kurottu muureilla siten, että leikkipaikan kohdalle muodostuvat tasaiset alueet. Puiston länsiosa on ilmeeltään melko tasainen. Puiston luoteiskulmassa on selkeästi muusta maisemasta erottuva kumpu, joka piilottaa alleen pumppaamon. Taivallahden päässä puiston maanpinnan korkeus on +3,5 mmpy.

3.2 Tilasommitelman yleispiirteet

Hesperian esplanadi on muodoltaan pitkänomainen, katujen väliin jäävä esplanadityyppinen puisto. Runeberginkadun kohdalta länteen päin Taivallahtea kohti mentäessä puisto levenee ja maisematila avautuu.

Vilkkat liikenneväylät jakavat puiston osiin. Liikenneväylien puistoakselia katkaiseva vaikutus on voimakas, minkä vuoksi puisto ei näillä kohdin hahmotu yhtenäisenä kokonaisuutena. Liikenneväylät katkaisevat kulkureittien lisäksi myös näkymiä puiston osien välillä.

Puiston itäosa on peruspinnaltaan nurmea ja sitä hallitsevat pitkittäiskäytävät niitä reunustavine puurivistöineen. Puiston keskiosa muodostuu puurivien ja -kujanteiden rajaamasta kenttäsarjasta: idän puolella on laaja hiekkakenttä ja lännessä Taivallahden leikkipuisto. Leikkipuiston ylätasolla on leikkipuiston rakennuksia ja suurin osa leikkivälineistä, alatasolla on nurmientä sekä joitain leikkivälineitä. Puiston länsiosassa tilasommitelma perustuu pyöreään avoimeen nurmientä sekä sitä kiertävään puistokäytävään ja kasvillisuuteen. Puurivit erottavat puiston Eteläisestä- ja Pohjoisesta Hesperiankadusta. Hietakannaksentien länsipuolisessa osassa puusto muodostaa pienen puistometsikön. Pyöreää nurmea kiertävää puistokäytävää ja Taivallahtea yhdistää itä-länsisuuntainen käytävä.

Katujen reunoilla puiston keskiosaa rajaavat leikatut pensasaidat, jotka rauhoittavat puiston sisäosia katujen liikenteen häiriövaikutukselta. Pitkittäiset puukujat kehystävät käytäviä pitkin avautuvia näkymiä. Kookkaiden lehtipuiden latvukset peittävät lehdessä ollessaan puiston sisäisiä näkymiä. Keskiosan avoimien kenttien yli on avoimia näkymiä. Puistosta ulospäin avautuvat näkymät ovat suhteellisen lyhyitä puistoa reunustavien rakennusmassojen takia. Puiston kummastakaan päästä ei avaudu esteetöntä merinäköalaa. Itäpäässä näkymän Töölönlahdelle katkaisevat Hesperianpuiston puiden ja pensaiden latvukset. Länsipäässä puisto ei avaudu suoraan Taivallahden pohjukkaan, vaan avoin merinäköala suuntautuu hieman puiston keskiakselilta katsottuna oikealle.

Puurivistöihin ja kujanteisiin on tehty täydennysistutuksia, mutta rivit ovat silti paikoitellen hyvin aukkoisia.

Puistossa on kaksi myöhemmin 1990-luvulla lisättyä muistomerkkiä, jotka muodostavat kiintopisteet kapean esplanadiosan molempiin päihin.

Kuva 15. Hevoskastanjat muodostavat huonemaisia tiloja esplanadipuistoon. Reunoille on sijoitettu penkkejä ja muita kalusteita, keskiosat ovat hoidettua nurmea.

3.3 Reitit ja pintamateriaalit

Puistossa hallitsevina kulkureitteinä ovat Hesperiankatujen suuntaiset pitkittäiset puistokäytävät. Poikittaiskäytävät rytmittävät pitkittäiskäytäviä varsinkin puiston itäosassa. Pitkittäis- ja poikittaiskäytävien risteyskohtiin muodostuu aukiomaisia tiloja. Lisäksi puistossa on sekä rakennettuja että kulutuksen mukaan muodostuneita diagonaaleja kulkuyhteyksiä.

Puistokäytävät ovat kivituhkapintaisia. Niiden leveys vaihtelee n. 3 - 7 metrin välillä. Puistossa liikkuu paljon käyttäjiä, mikä näkyy käytävien reunojen ja varsinkin risteyskohtien kulumisena. Risteävien käytävien kulmissa nurmialueet ovat kuluneet pahasti niin, että risteykset näyttävät pyöreäreunaisilta. Puistoon on muodostunut lukuisia nurmialueiden poikki kulkevia oikopolkuja, jotka rikovat puiston alkuperäistä sommitelmaa. Puiston sisään-tuloissa oikopolkuja on syntynyt jopa pensasaitojen läpi niin, että aidassa on epävirallinen kulkuaukko.

Puistoa reunustavat jalankulkualueet ovat keraamista laatoitusta, jota pitkin pysäköidyistä autoista poistuessa kuljetaan. L. K. Relanderin muistomerkin alla on teokseen kuuluva luonnonkivistä ladottu nupukiveys.

3.4 Kasvillisuus

Puiston puiden kuntoa on arvioitu maastokäynnillä kaupungin puuasiantuntijoiden kanssa vuonna 2023. Puiston kasvillisuudesta on tehty kattava inventointi keväällä 2005.

Puusto

Kaikki puiston kasvillisuus on istutusperäistä. Puiston rakentaminen aloitettiin Mannerheimintien päästä vuonna 1931 ja kyseisten alueiden käytävät ja nurmikentät valmistuivat 1932. Puita alettiin istuttaa vasta vuonna 1936, jolloin istutettiin puiston puut Mannerheimintien ja Runeberginkadun väliselle osuudelle. Vuonna 1936 rakennettiin seuraava puisto-osuus Runeberginkadun ja Mechelininkadun väliin. Alueen istutukset ehdittiin tehdä samana vuonna. Viimeistä osuutta, Taivallahden puoleista päätyä, alettiin rakentaa vuonna 1939. Sota viivästytti länsiosan valmistumista ja todennäköisesti alueen istutukset päästiin viimeistelemään vasta vuonna 1949. Puiston vanhimmat puut ovat pian 90-vuotiaita.

Puiston itäosassa puulajina on hevoskastanja, mutta Runeberginkadun länsipuolella laji vaihtuu jalavaksi. Alun

Kuva 16. Leikkipuiston alueella kasvaa myös pensaskasvillisuutta, kuten syreeneitä.

17

perin hevoskastanjoita oli enemmän, mutta ankaran v. 1939 - 1940 pakkastalven aikana osa puiston hevoskastanjoista kuoli. Vaurioituneiden puiden tilalle siirrettiin hevoskastanjoita puiston keskiosista. Samassa yhteydessä eteläisen käytävän varrelle istutettiin toinen rivi hevoskastanjoita. Runebergin- ja Mechelininkatujen väliselle alueelle tehtiin kokonaan uudet puustutukset, joiden lajiksi valittiin jalava. Tammia kasvaa keskusaukion reunassa sekä pelikentän ja leikkipuiston välissä.

Länsipäässä lähellä Taivallahden rantaa puulajisto on monipuolisinta. Alueen vapaamuotoisten istutusten joukossa kasvaa rivinä jalavia, nurmiympyrän muotoa täsmentävät risteyskohtiin istutetut poppelit, puiston kulmia istutetut lehmukset sekä vaahterat ja koivut. Myös joitain havupuita kasvaa lähellä puiston länsipäätä. Hietakannaksentien länsipuolelle on jätetty joitain maapuita.

Koko puiston alueella nuorimmat puut ovat vuonna 2023 istutetut punatammet, joita on istutettu korvaamaan jalavia puiston keskivaiheilla. Huolena iäkkäiden, lajikoostumukseltaan yksipuolisten puiden kohdalla ovat kasvitaudit. Muun muassa hollannin jalavatauti, jalavanpakuri ja hevoskastanjan bakteeritauti uhkaavat komeita puurivejä. Muita iäkkäisiin puihin liittyviä yleisiä riskejä ovat painavien oksien romahtaminen sekä koirien virtsan aiheuttamat vauriot puiden rungoilla.

Pensaat

Puiston osia rajaavat leikatut pensasaidat Taivallahden puoleista osaa lukuun ottamatta. Orapihlaja-aidat on istutettu pysäköintipaikkojen ja puiston väliseksi elementiksi, joka sulkee liikenteen pois puistosta. Pensasaidat ovat paikoin aukkoisia, sillä ne kasvavat suurten puiden varjossa ja altistuvat kulutukselle, kun ihmiset oikaisevat autoilleen aidan läpi.

Puiston yksittäispensaat sijoittuvat Mechelininkadun ja rannan väliselle alueelle, missä niitä on istutettu etenkin monitoimimurmiympyrän ulkoreunoille sekä puiston keskiakselin pohjoispuolelle, sekä Taivallahden leikkipuiston ja hiekkakentän ympäristöön. Puistossa kasvaa muun muassa erilaisia ruusuja, orapihlajia ja syreeniä. Osa iäkkäimmistä pensaista on romahtanut lähes maantasoon.

Puiston keskeisellä oleskeluaukiolla kasvaa ryhmäruusuja, jotka on lahjoitettu istutettavaksi puistoon Suomen 100-vuotisjuhlan kunniaksi vuonna 2017.

Kuva 17. Taivallahden leikkipuiston ulkoalueita varjostavat miellyttävästi suuret jalavat.

Perennat

Pienet osat vuonna 1949 perustetuista perennapenkeistä ovat säilyneet puiston länsipäässä rannan ja nurmiympyrän välisellä alueella, keskikäytävän molemmilla puolilla.

Eräs historiassa esiintynyt kiinnostava elementti oli ns. lemmenpolku, joka perustettiin kiemurtelemaan vielä nuorten lehtipuiden alle hevoskastanjaesplanadin keskivaiheille 1940-luvulla. Polku oli ladottu noppakivistä ja se reunusti monilajisesti istutettua sipulikukka-, perenna- ja pensasistutusalueetta sekä kukkivia puita. Toisella puolella polkua kasvoi vapaamuotoisesti sommiteltuja yksittäispensaita. Sommitelma hävisi vähitellen puiden kasvettua suuriksi ja matalamman kasvillisuuden jäädessä niiden varjoon 1980-luvun tienoilla. Nykyisin lemmentien polusta on jäljellä kevyt painauma nurmella.

3.5 Rakenteet ja kalusteet, rakennukset

Puistoalueella on noin 26 kpl koivunjalkapenkkejä, jotka on asennettu pinta-asennuksena betonilaatalle. Vuonna 2005 puistossa oli vielä Göteborg-malliset vihreät penkit, jotka on myöhemmin korvattu koivunjalkapenkeillä, puiston alkuperäisen kalustuksen mukaisesti. Leikkipuiston alueella sijaitsevat penkit (n. 4 kpl) ovat malliltaan jyrkeviä, betonijalustaisia penkkejä.

City-mallisia, vihreitä roska-astioita on puistossa tihein välein. Lisäksi on koirien jätöksille tarkoitettuja roska-astioita sekä muutamia isoja syväkeräysastioita.

Hesperian esplanadin puistossa on kaksi HAM Helsingin taidemuseon kokoelmiin kuuluvaa teosta, molemmat presidenttien muistomerkkejä. Hesperian esplanadilla Mannerheimintien varressa on taiteilija Veikko Myllerin teos Risto Rytin muistomerkki, joka paljastettiin vuonna 1994. Pronssinen teos perustuu Myllerin kilpailuteokseen "Vastuun vuodet". Hesperian esplanadilla Runeberginkadun varressa sijaitsee taiteilija Matti Peltokankaan teos Lauri Kristian Relanderin muistomerkki, joka paljastettiin vuonna 1996. Muistomerkki koostuu neljästä kookkaasta graniittikuutiosta, jotka on aseteltu kivetylle alustalle. Teos perustuu kilpailuehdotukseen "Alhaalta ylös, sisältä ulos".

Taivallahden leikkipuisto koostuu aidatusta leikki-alueesta sekä puisesta leikkipuistorakennuksesta, joka on rakennettu vuonna 2001. Leikkipuistoa on viiemeksi kunnostettu 1980 - 1990-lukujen taitteessa ja se käsittää nykyisin perinteisten leikkivälineiden lisäksi nurmi- ja istutusalueita sekä niitä halkovia asfaltti-reettejä. Alueella sijainnut betoninen kahluuallas purettiin vuonna 2016. Länsireunalta leikkipuistoa rajaa betoniharkkomuuri, jonka juurella kulkee kulunut polku. Leikkipuiston itäpuolella sijaitsee laaja hiekkakenttä.

PUISTON NYKYTILA 1:3000

Puistossa sijaitseva city-wc on asennettu Runeberginkadun läheisyyteen pensasaidan suojaan. Se asettuu länsi-itäsuuntaisesti puiden alle. Käynti wc-rakennukseen on Runeberginkadun puolelta.

Liikennemerkkejä ja valotauluja sijoittuu puistoa reunustaville katualueille. Paikoin puistossa silmiin pistävät erityisesti vinoon vääntyneet liikennemerkkit.

Pyörätelineitä sijaitsee katualueilla Eteläisen Hesperiankadun ja Vänrikki Stoolin kadun kulmauksessa, Et. Hesperiankadun ja Runeberginkadun kulmassa, Pohjoisen Hesperiankadun ja Töölönkadun risteyksessä sekä P. Hesperiankadun ja Töölöntorinkadun kulmassa. Kaupunkipyöräasemia on Hesperian esplanadin alueella työn laatimisen aikaan kaksi: Töölönkadulla sekä Eteläisen Hesperiankadun ja Hietakannaksentien risteyksen tuntumassa. Alue kuuluu sähköpotkulautojen rajoitusalueeseen. Puistoakselille sijoittuvia sähköpotkulautojen pysäköintipaikkoja on Pohjoisella Hesperiankadulla Töölönkadun sekä Töölöntorinkadun

risteyksessä, Taivallahden kasarmin edustalla, As. Oy Taivalkulman edessä ja Eteläisellä Hesperiankadulla Runeberginkadun risteyksessä.

3.6 Valaistus

Hevoskastanjaesplanadin pitkittäisillä puistokäytävillä ei ole valaistusta. Puistoa valaisevat sen poikki harvakseltaan sijoitetut riippuvalaisimet. Riippuvalaisimet on sijoitettu keskelle puistoakselia siten, että ne osuvat paikoitellen poikittaiskäytävien yläpuolelle. Kannatintolpat sijaitsevat puiston reunoilla. Katujen riippuvalaisimet antavat lisävaloa puistolle. Muistomerkit on kohdevalaistu valonheittimillä.

Hiekkakentän ja leikkipuiston reuna-alueilla sekä puiston pitkittäissuuntaisilla käytävillä on käytetty pylväsvälisäilyä, jotka ovat kuumasinkittyjä ja väriltään vaaleanharmaita. Länsiosassa valaisimet kiertävät ympyräkäytävää. Hietakannaksentien varressa on katuvalaisimet.

3.7 Puiston säilyneisyys

Hesperian esplanadin symmetrinen perussommitelma on säilynyt muuttumattomana sen rakennusajoista 1930 – 1950-luvuilta alkaen. Sen tärkeimmät elementit: voimakkaasti tilaa rajaavat puurivit ja suorat kivituhkikäytävät ovat säilyneet, joskin joitain puita on jouduttu poistamaan vaurioiden ja kasvitautien vuoksi. Akselin visuaalinen viheryhteys on säilynyt sitä katkovista, vilkkaista liikenneväylistä huolimatta.

Puiston puustossa tehtiin muutoksia jo sen historian alkuvaiheilla. 1940-luvun taitteessa osa puiston hevoskastanjoista jouduttiin siirtämään idemmäksi, korvaamaan ankarana talvena paleltuneita puita. Siirretyt puut korvattiin puiston keskivaiheilla jalavilla. Puulajien vähälajisuutta on tähän asti vaalittu, mutta ilmastonmuutoksen ja nykyisen tietämyksen valossa kestävämmän puuston aikaansaamiseksi lajien monipuolistaminen on ehdotonta. Valitut puulajit tuovat uuden historiallisen kerroksen puiston vaiheisiin.

Leikatut pensasaidat istutettiin puiston ja kadun väliin 1930-luvun aikana puiden istuttamisen jälkeen ja ne kuuluvat erottamattomasti esplanadin historialliseen olemukseen. Puiston pituudella esiintyvät erityyppiset kasvillisuusommitelmat ovat pääosin säilyneet nykypäiviin. Akselin matkalla näkyvät edelleen rakentamisen aikana tapahtuneet muutokset puistotyyleissä kahden vuosikymmenen aikana, vaikka joitain myöhemmin lisättyjä istutuksia, kuten lemmenpolku, on myös puistosta poistunut. Hesperian esplanadin virkistys- ja viheryhteys on säilynyt hyvin ja on yksi tunnistettävimmistä töölöläisistä puistomaisemista.

Kuva 18. Puiston nykytilan illustraatio 2023.

4 Arvot ja ominaispiirteet

4.1 Puiston arvot

Kulttuuriympäristön arvot

Hesperian esplanadi on osa Etu-Töölön kaupunginosan valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä (RKY 2009). Puisto kuuluu Helsingin empire-keskustan ja kivikaupunki -nimiseen maakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön, joka kuvaa Helsingin 1800-luvulta 1950-luvulle rakentunutta kivikaupunkia (Uudenmaan liitto 2022).

Hesperian esplanadi on kaupunginosansa suurin puisto ja tärkeä osa alueen asemakaavoituksen historiaa. Paikalle kaavailtiin alun alkaen kanaavaa, joka myöhemmin vaihtui leveäksi puistokaduksi. Esplanadipuiston rakentaminen aloitettiin 1930-luvun alussa Birger Brunilan laatiman suunnitelman mukaan. Puiston läntisin, muotokieleltään ja istutuksiltaan muusta puistosta poikkeava Taivallahden puoleinen osa valmistui muuta puistoa 20 vuotta myöhemmin.

Kaupunkirakenteellisesti Hesperian esplanadi erottaa Etu- ja Taka-Töölön tiiviisti rakennettu ja kaupunginosa. Puistoakseli muodostaa yhtenäisen viheryhteyden Taivallahdelta Töölönlahdelle. Yhteys on kaupunkikuvallisesti tärkeä ja sen puusto luo vehreyttä myös akselin läpäiseville kaduille. Kaupunkikuvassa merkittäviä ovat yhtenäiset hevoskastanja- ja vuorijalavarivivut 1930 - 1940-luvulta. Riveistä puuttuu nykyisin runsaasti puita, sillä niitä on jouduttu karsimaan vuosisadan aikana vaurioiden ja kasvitautilien vuoksi.

Hesperian esplanadi on Helsingin kaupungin yleisten alueiden arvoympäristö (Kaupunkiympäristön toimialan inventointi 2007, arvoluokka I). Kyseisen arvoluokituksen mukaan se on *”valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö ja hyvin säilynyt esimerkki 1930-luvun puistoesplanadisommitelmasta, joka muodostaa yhdessä samalta ajalta peräisin olevan rakennuskannan kanssa eheän kokonaisuuden”*. Lukuisat puistoa reunustavat rakennukset on suojeltu asemakaavassa rakennustaiteellisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaina.

Toiminnalliset arvot

Hesperian esplanadin toiminnalliset arvot muodostuvat puiston tarjoamien yhteyksien ja toiminta-alueiden merkityksestä. Puistoakseli on jalankulun ja pyöräilyn näkökulmasta merkittävä vehreä yhteys Taivallahden ja Töölönlahden välillä. Puisto tarjoaa viihtyisän ja turvallisen liikkumisympäristön alueen asukkaille ja läpikulkijoille. Nykyisin pyöräilijät ja ja-

lankulkijat jakavat osan puistokäytävistä kulkureitteinä.

Alueen arvoa virkistysalueena lisäävät leikkipuisto Taivallahti ja leikkipuistorakennus, joissa järjestetään ohjattua puistotoimintaa perheille ja koululaisille sekä tarjotaan tilat ruokailu puistokäynnin ohessa. Ohjattua puistotoimintaa on järjestetty vuodesta 1968 saakka. Leikkipuistoa kunnostettiin 1980 - 1990-lukujen taitteessa ja se käsittää nykyisin perinteisten leikkivälineiden lisäksi nurmi- ja istutusalueita sekä niitä halkovia asfalttireittejä, joilla polkuautoilaa. Koululaisten liikuntatuntien pelailussa ja leikeissä hyödynnetään leikkipuiston itäpuolella sijaitsevaa hiekkakenttää, jolle jäädytetään kylminä talvina luitinrata. Vapaamuotoisena pelailunurmena puolestaan käytetään Taivallahden puoleisen puistonosan nurmiympyrää, jossa kokoontuu muun muassa jalkapallon harrastajaryhmiä.

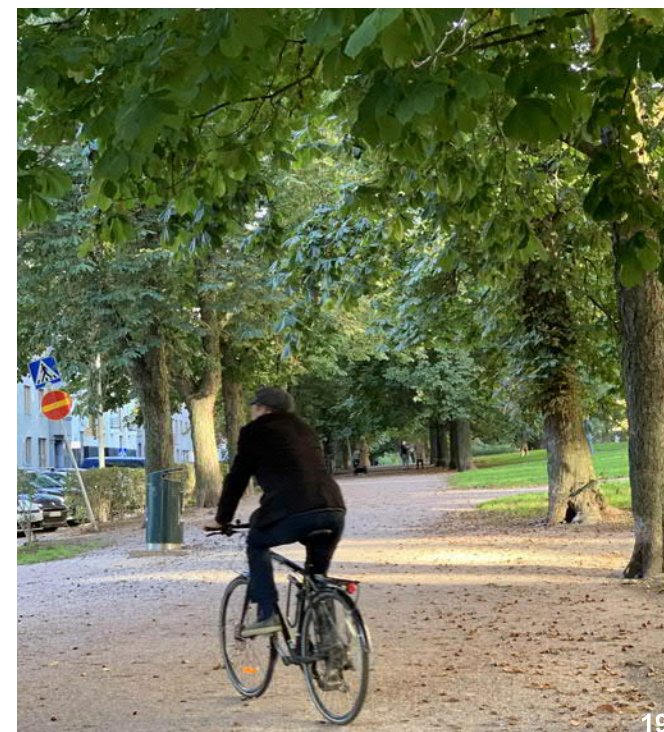
Puistoakseliin ovat sen syntyajoista saakka oleellisesti liittyneet puistoa reunustavat Eteläinen ja Pohjoinen Hesperiankatu. Pitkittäin puiston rinnalla kulkevat kadut yhdistävät puistoa halkovia pääkatuja itä-länsisuunnassa. Pääkadut Mannerheimintie ja Mechelininkatu sekä Runeberginkatu välittävät suuret määrät liikennettä pohjois-eteläsuunnassa, mutta samalla aiheuttavat katkoksia puistoon ja siellä kulkemiseen.

Kuva 19. Hesperian esplanadi on vehreä käytävä Etu- ja Taka-Töölön kaupunginosien välillä. Sitä reunustavat yhtenäiset rakennusrivistöt, puurivit ja niiden alla kulkevat käytävät muodostavat suoralinjaisen sommitelman, jota rajaavat molemmilta sivuiltaan kadut.

Kuva 20. Hesperian esplanadin Taivallahden puoleinen pää on sommitelmaltaan vapaamuotoisempi, mutta sen keskusaiheena on tarkka nurmiympyrä. Nurmea käytetään muun muassa jalkapallon peluuseen.

Hesperian esplanadin puistoakselin arvot:

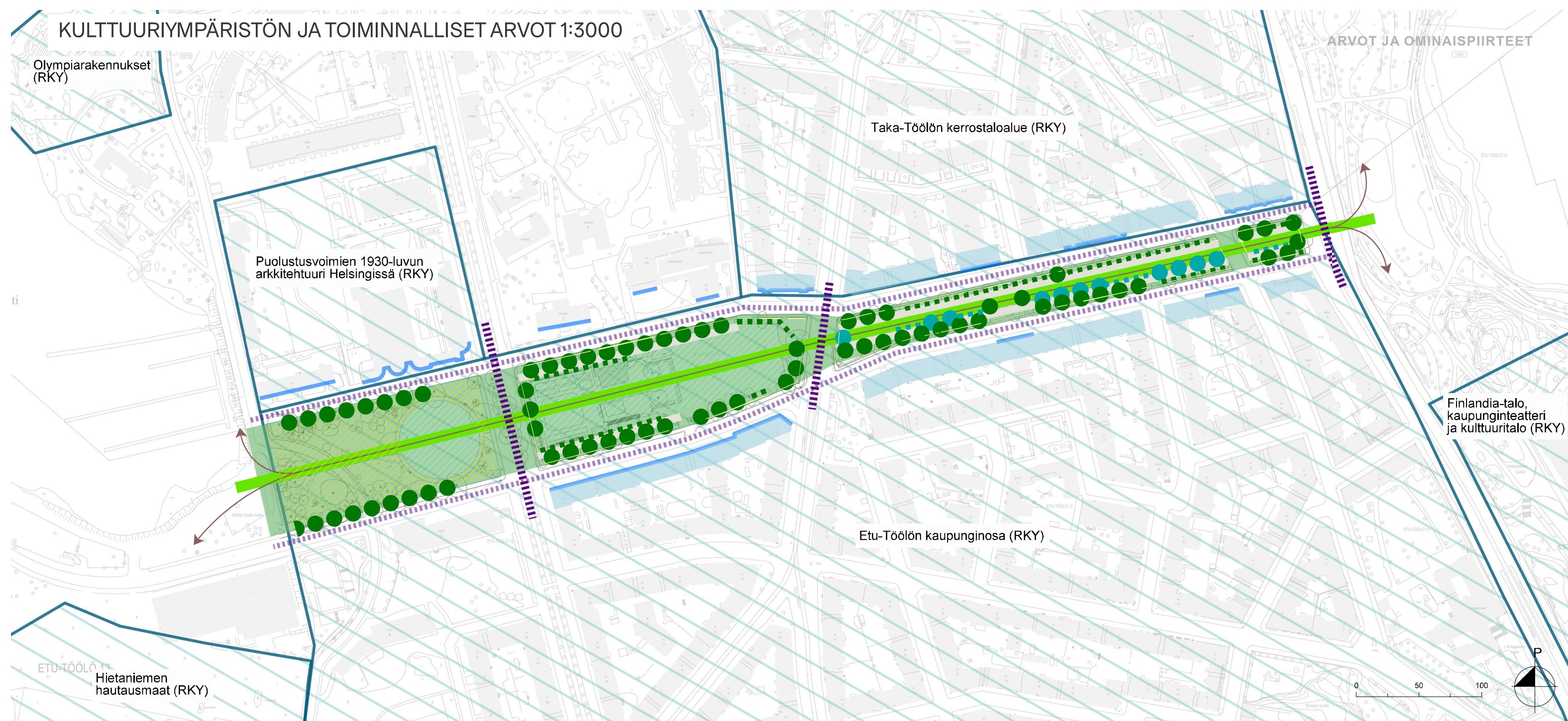
- Arkkitehtoninen ja maisema-arkkitehtoninen arvo: Kohde on funktionalismin henkeä edustava, aikakautensa suunnitteluihanteiden hyvä edustaja.
- Kaupunkirakennustaiteellinen arvo: Birger Brunilan asemakaavassa määritelty puistoakseli.
- Kaupunkikuvallinen arvo: Keskeinen osa Töölön kaupunkikuvaa, muodostaa eheän kaupunkikuvallisen kokonaisuuden ympäröivän rakennuskannan kanssa.
- Kaupunkirakenteellinen arvo: Töölönlahden ja Taivallahden viheralueita yhdistävä tärkeä puistoakseli.
- Kasvilajistollinen arvo, nähtävyyсарvo: Hesperian Esplanadi tunnetaan hevoskastanjoistaan.
- Alkuperäisyysarvo: Puiston alkuperäinen yleisilme ja keskeiset tyylipiirteet säilyneet melko vähäisin muutoksin.

19.

20.

MERKINTÖJEN SELITYS

Kulttuuriympäristön arvot

- Valtakunnallinen merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 2009)
- Kaupunginosansa suurin puisto, jonka rakentaminen aloitettiin vuonna 1933 Birger Brunilan suunnitelman mukaan. Läntisin puiston osa valmistui muuta puistoa 20 vuotta myöhemmin.
- Historiallinen puistoakseli, jonka visuaalinen viheryhteys on kaupunkikuvallisesti tärkeä. Puisto työntyy myös akselin läpäisevien katujen suuntaisiin näkyimiin. Tunnistettava puistoakseli erottaa Etu- ja Taka-Töölön tiiviisti rakennettuja kaupunginosia.
- Puistoa reunustavat asemakaavassa suojeltujen rakennusten julkisivut ovat rakennustaiteellisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaita.
- Puiston reunojen rakennusrivit ovat tyyliältään ja korkeudeltaan melko yhtenäisiä. Valtaosa niistä on rakennettu 1920 - 1940-luvuilla.
- Kaupunkikuvallisesti merkittävät hevoskastanja- ja vuorijalavarivistöt, jotka periytyvät vuoden 1933 suunnitelmasta (Brunila). Katkonaiset puurivit tältä ajalta
- 1940-luvulta periytyvä hevoskastanjarivi Katkonaiset puurivit tältä ajalta

- Puiston reunamilla symmetrisesti kulkevat käytäväsommitelmat.
 - Puistoa reunustavat leikatut pensasaidat rajaavat puistoalueen erilleen kadusta.
 - Kasvilajistoltaan runsaalla 1940-luvulla perustetulla puistonosalla on monimuotoisuusarvoa.
- Toiminnalliset arvot**
- Puistoakseli toimii merkittävänä vehreänä ja viihtyisänä kävelyn ja pyöräilyn yhteytenä Taivallahden ja Töölönlahden välillä
 - Taivallahden leikkipuisto rakennuksineen, hiekkapelikenttä sekä nurmiympyrä ovat kaupunkiosatasolla toiminnallisesti merkittäviä
 - Puistoakselin läpäisevät merkittävät pääkadut Mechelininkatu ja Mannerheimintie sekä Runeberginkatu. Katujen liikenteellisesti merkittävästä roolista huolimatta ne aiheuttavat katkoksia puistoakseliin ja puistossa liikkumiseen.
 - Puiston reunoilla kulkevat Pohjoinen ja Eteläinen Hesperiankatu yhdistävät pääkadut toisiinsa itä-länsisuunnassa. Liikenne ja pysäköinti määrittävät puiston reunoja.

Kuva 21. Puiston arvot.

MERKINTÖJEN SELITYS

Viheryhteydet ja alueet (VISTRA)

Alueen puistot kuuluvat Virkistys- ja viherverkoston 2050 merkittyyhin keskustan historiallisiin puistoihin, joita kehitetään kulttuuriympäristön lähtökohdista.

- Vihersormet - Länsipuisto ja Keskuspuisto
Yhtenäinen viheraluekokonaisuus, joka toimii merkittävänä virkistysympäristönä, ekologisena ydinalueena ja yhteytenä sekä kaupunkikestävyyden ylläpitäjänä.
- Vihersormen pääreitti
- Vihlerinjan puisto, joka yhdistää kaupunginosia ja parantaa virkistyspalveluiden saavutettavuutta.
- Vihlerinjan poikittainen virkistysyhteys vihersormien välillä.
- Kaupunginosapuisto, joka on helposti saavutettava, alueen identiteettiä vahvistava puistoalue.
- Täydentävä rantareitti
Viihtyisä ja vetovoimainen reitti, joka mahdollistaa pääsyn rantaviivan lähelle. Ensisijaisesti käveltävä reitti.

Niittyverkosto (2021), nykytilan laadullinen ja rakenteellinen luokittelu

- Niittykeskittymiä yhdistävä, ensisijainen yhteys. Yhteydessä on katkoksia.
- Tukialue (laadullinen luonne); askelkivi (rakenteellinen luonne).

Liito-oravaverkosto (2023)

- Liito-oravan ydinalueet
- Todennäköinen liito-oravan liikkumisreitti, säilyvä
- Todennäköinen liito-oravan liikkumisreitti, yhteystarve

Muut arvot

- Historiallisen puiston monimuotoisuusarvot
Puustoinen puisto (Metsä- ja puustoinen verkosto 2019)
Iäkkäät puut ja runkopensaat
Kukkivat puu- ja pensaslajit
Yhtenäiset pensasaidanteet ja pensasalueet

4.2 Luontoarvot

Hesperian esplanadi on kokonaan rakennettu ja istutettu puistoalue. Puiston luontoarvot liittyvät sen rooliin viheryhteytenä laajemmassa viheralueiden verkostossa.

Mahdollinen liito-oravan (2023) liikkumisreitit yhteystarve on merkitty kulkeväksi Hesperian esplanadia pitkin itä-länsisuunnassa. Liito-oravien ydinalueita Hietaniemessä ja Sibeliuksenpuistossa pyritään yhdistämään puistoa pitkin Töölönlahdelle ja edelleen sen rantaa pohjoiseen kohti Eläintarhaa. Liito-oravien liikkumismahdollisuuksiin liittyy myös metsä- ja puustoisien verkoston (2019) merkintä puuston uusimistarpeesta. Esplanadipuistossa tulee huolehtia puuston uusimisesta siten, ettei pitkäaikaisia katkoksia synny.

Hesperian esplanadin Taivallahden puoleinen osa kuuluu nykyisiin niittyverkoston tukialueisiin (2021). Nykyiset tukialueet ulottuvat esplanadilta etelään Hietaniemen ympäri sekä pohjoiseen Merikannontien rantavyöhykkeelle. Taivallahden tukialuetta, kuten muitakin lähialueen niittyjä, on tarkoitus kehittää niittyverkoston askelkiviksi, jotka yhdistäisivät paremmin pohjois-eteläsuuntaista niittyvyöhykettä.

Kuva 22. Edellisellä sivulla karttaesitys viheryhteyksistä ja luontoarvoista.

Kuva 23. Puiston monikerroksinen kasvillisuus antaa suojaa esimerkiksi kaupunkilinnuille. Useat puut ja pensaat tuottavat lisäksi siemeniä ja marjoja, joita lajit voivat käyttää ravintonaan.

Kuva 24. Iäkkäissä puissa alkaa usein vähitellen esiintyä lahoja ja esimerkiksi kääpiä, joista ei aluksi ole välttämättä puun kunnolle merkittävää haittaa. Pystyssä säilytetyt vanhat puut ovat lahoppuujatkumossa monimuotoisuudelle merkittäviä.

Kuva 25. Hesperian esplanadin pituudelle ulottuvat puurivit ovat paitsi maisemallisesti vaikuttavat, ne tarjoavat lisäksi liito-oraville tärkeän latvusyhteyden Töölönlahden ja Taivallahden puistorantojen välille.

4.3 Puiston ominaispiirteet

Arvoja kohottavia tekijöitä:

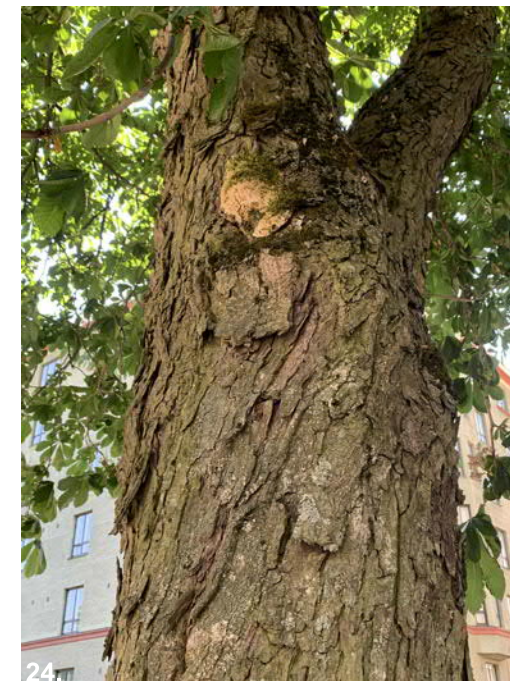
- Hevoskastanjarivit ja yleensäkin katuja ja puistoa rajaavat puurivit
- Leikatut orapihlaja-aidat puiston reunoilla
- Promenadimainen käytäväverkosto ja selkeät nurmikentät
- Länsiosan pyöreä nurmikenttä ja vapaamuotoiset istutussommitelmat
- Keskiosan toiminnalliset kentät (toimintoarvo)
- Alkuperäisyysarvo: Puiston alkuperäinen yleisilme ja keskeiset tyylipiirteet säilyneet melko vähäisin muutoksin.
- Muut arvot: Hesperian Esplanadin hevoskastanjat ovat hyvin tunnettuja.

Arvoja heikentäviä tekijöitä:

- Merinäköymien puuttuminen
- Kaukonäkymän umpeenkasvu Kallion suuntaan
- Koira-aitaus puiston keskiakselin päätteessä
- Keskiosan toiminnalliset kentät (puiston alkuperäisestä tilasommitelmasta poikkeavat ratkaisut)
- Leikkipaikka rakennuksineen, materiaaleineen ja varusteineen katkaisee puiston keskiakselin
- Betoniharkkomuuri Mechelininkadun läheisyydessä
- Yhdyskuntateknisten laitteiden kuten sähkökaappien näkyminen keskeisillä paikoilla
- Roska-astioiden suuri määrä ja sijoittelu
- Kuluneisuus ja huono kunto
- Puurivien ja pensasaitojen aukkoisuus

23.

24.

25.

5 Vuorovaikutus

5.1 Asukaskävely

Hesperian esplanadin puiston suunnitteluperiaatteet ja liikennejärjestelyiden periaatteet -työn alussa ennen suunnittelun käynnistymistä järjestettiin asukaskävely, jossa keskusteltiin työn tavoitteista. Asukaskävely järjestettiin tiistaina 29.8.2023. Kahden tunnin mittainen kävely aloitettiin puiston länsipäästä Taivallahdelta ja se päättyi puiston itäosaan Mannerheimintien vierelle. Asukaskävelylle osallistui noin 70 henkilöä sekä kaupungin ja konsulttien työryhmä.

Keskustelua käytiin teemoittain eri osissa puistoa. Aihealueita olivat puiston tilallisuus ja reitit, toiminnallisuus, kasvillisuus, hulevedet, muistomerkit ja kalusteet. Vastaavasti käytiin keskustelua liikenteen aihepiireistä.

Asukaskävelyllä kerätyt kommentit koskivat liikennejärjestelyitä, kasvillisuutta, puiden säilyttämistä ja korvaamista, toiminnallisuuteen liittyviä seikkoja sekä historiaa, viihtyisyyttä ja ylläpitoa koskevia seikkoja. Saatuja palautteita hyödynnettiin suunnitelmien työstämisessä.

4.2 Kerro Kantasi -kysely

Puiston kehittämissuunnitelmien ja liikennejärjestelyiden periaatteiden luonnoksista kerättiin kommentteja Kerro Kantasi -kyselyllä aikavälillä 10.1.- 30.1.2024. Palautteita saatiin Kerro kantasi -aineiston yleiseen osioon yhteensä 146 kpl, joista puiston suunnitteluperiaatteita koski 43 kpl ja liikennesuunnitelmaa 117 kpl.

Puiston osalta palaute oli kahtiajakautunutta. Toisaalta asukkaat olivat kommenttinsa mukaan toivoneet puiston kunnostamista jo pitkään ja suunnitelma nähtiin monessa palautteessa onnistuneena. Toisaalta useat kommentoijat pitivät esitettyjä toimenpiteitä tarpeettomina ja pelkäsivät uuden pyörätien rakentamisen aiheuttavan häiriötä puistolle. Hesperian esplanadin historiallisen ilmeen huomioimista kiiteltiin, kuten myös toimintojen sijoittelua, puiden säästämistä sekä uusien puiden istut-

Kuva 26. Työn yhteydessä järjestetyille asukaskävelylle osallistui runsaasti ihmisiä. Kävelyn aikana kuultiin puheenvuoroja kaupungin ja konsultin edustajilta sekä asukkaiden näkemyksiä kunnostuksen tavoitteista.

Kuva 27. Kerro kantasi -kyselyyn laadittiin esittelymateriaalia, jolla havainnollistettiin puiston alustavia suunnitteluajatuksia. Puiston toiminnallisuuden ja kasvillisuuden eroja kuvataan oheisessa kartassa.

tamista. Palautteissa kritisoitiin puiston hoidon tasoa ja sitä, ettei koiria oltu huomioitu suunnitelmassa riittävästi. Kommentteissa toivottiin lisättäväksi erilaisia kalusteita ja tiettyjä kasvilajeja. Oikopolkujen rakentamista virallisiksi puistoreiteiksi pidettiin tärkeänä.

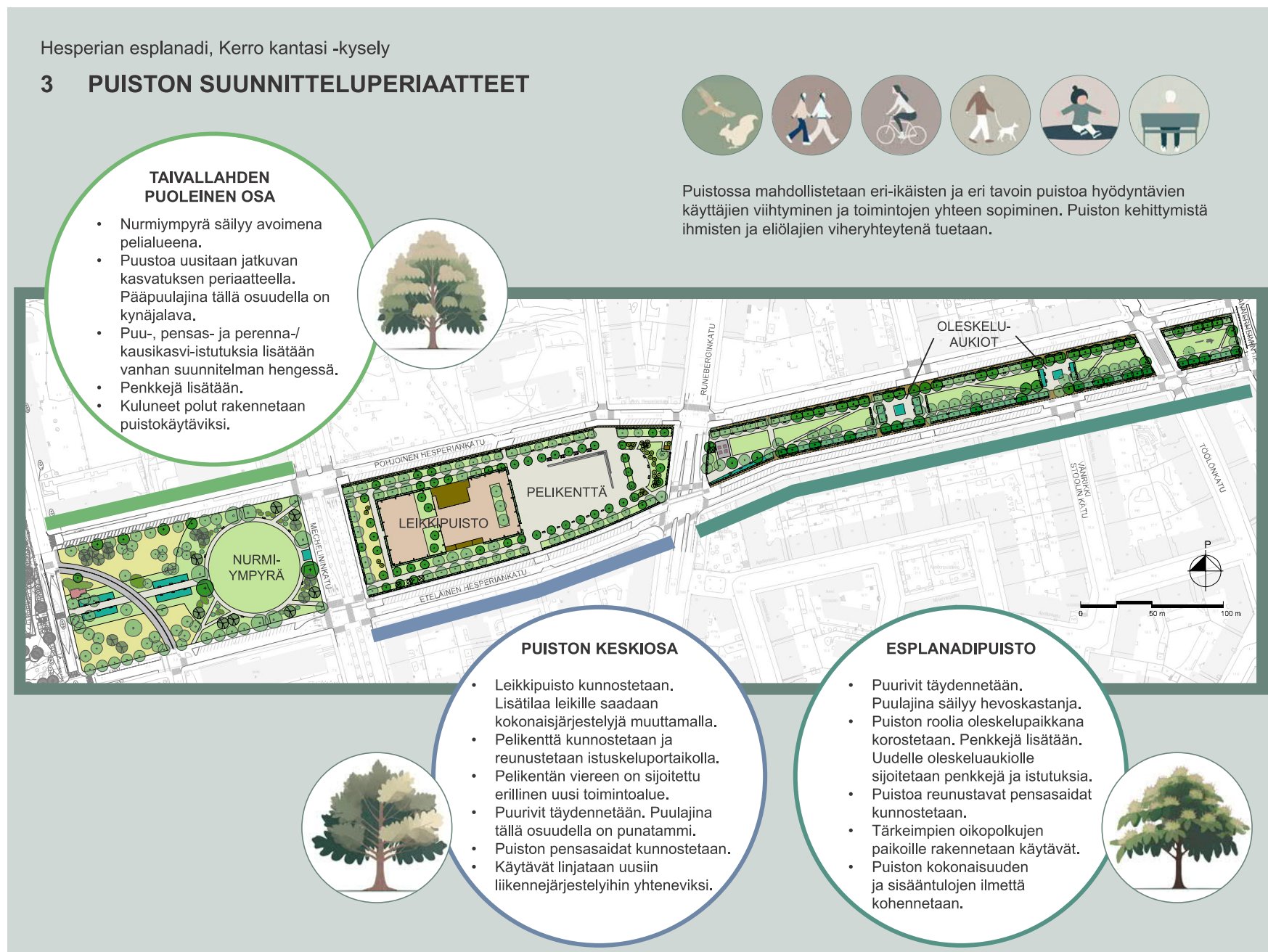
Palautteiden pohjalta suunnitteluperiaatteita päivitettiin. Valtaosa kommentoiduista asioista koski tarkempien jatkosuunnitteluvaiheiden, puisto- ja rakennussuunnittelu-

vaiheen asioita, joten ne kirjattiin tiedoksi jatkosuunnittelua varten. Palautteen perusteella Mechelininkadun varren oikopolkua ja kävelyn tilantarve päätettiin huomioida suunnitteluperiaatteissa. Lisäksi jatkosuunnittelussa tullaan tarkemmin etsimään paikkoja toivotuille toimintoille kuten koirapalveluille, vesipistelle ja ketterälle kioskille. Lisäksi muun muassa muistomerkkien parempaa valaistusta ja esitettyjä kasvilajitoiveita pyritään huomioidaan jatkosuunnittelussa tarkemmin.

Liikennejärjestelyiden periaatteisiin saatuja palautteita on käsitelty erillisessä liikennesuunnittelua koskevassa raportissa.

4.3 Vuorovaikutusmuistio

Puiston vuorovaikutuksesta on koottu erillinen vuorovaikutusmuistio, johon palautteet on koottu kokonaisuudessaan sekä kirjattu niille vastineet.

6 Suunnitteluperiaatteet

6.1 Päätavoitteet ja laatuaso

Hesperian esplanadi säilyy puurivien rajaamana historiallisena kaupunkipuistona Töölön kaupunginosien välissä. Puiston muodostaman viherakselin roolia osana kaupungin laajempaa viher- ja virkistysverkostoa vahvistetaan. Kulttuuriympäristön arvoja vaalitaan.

Puiston alkuperäinen perushahmo säilytetään. Puiston itäosa säilyy kävely- ja oleskelupuistona, jonka elementtejä ovat pitkittäiset puistokäytävät ja käytäviä reunustavat puurivit. Keskiosassa kenttämaiset toiminta-alueet muodostavat tilasarjan, jonka avoimia alueita on rytmitetty istutuksilla. Itäosassa laajaa avointa nurmiympyrää kehystävät monilajiset istutukset. Taivallahtea kohti mentäessä puiston istutukset muuttuvat monilajisimmiksi ja vapaamuotoisemmiksi.

Vaikutelmaa yhtenäisestä puistoalueesta korostetaan. Katujen erottavaa vaikutusta vähennetään katuja ylittävillä sujuvilla jalankulun yhteyksillä. Puistoa kehystävät, Hesperiankatujen suuntaiset puurivit jatkuvat yhtenäisenä läpi koko puiston. Puiston kalusteet, varusteet ja pintamateriaalit muodostavat harmonisen kokonaisuuden, joka on puiston 1930 - 1940-lukujen henkeen sopiva ja yhtenäinen kaikissa puiston osissa.

Puiston puuston elinvoimaisuus ja jatkuvuus turvataan. Puurivejä ylläpidetään lähtökohtaisesti jatkuvalla kasvatuksella. Puistoon istutetuista alkuperäisistä kasvilajeista on säilynyt vanhoja suunnitelmia ja kasviluetteiloita. Uusissa istutuksissa käytetään pääsääntöisesti puiston alkuperäistä kasvilajistoa, jota tarvittaessa täydennetään uusilla lajeilla. Kasvilajien valinnassa suositetaan luonnon monimuotoisuutta edistävää lajistoa.

Hevoskastanjaesplanadi kunnostetaan lähtökohtaisesti puiston alkuperäiseen 1930-luvun asuun. Alkuperäisen suunnitelman mukaisia ratkaisuja täydennetään harkiten uusin elementein. Puurivit ovat yhtenäisiä ja niiden puulajina säilyy hevoskastanja. Hevoskastanjaesplanadi rajautuu katualueesta leikatuin pensasaidoin. Keraaminen laatoitus säilyy materiaalina puistoalueen Hesperiankatujen puoleisissa reunoissa ja sisääntuloissa. Hevoskastanjaesplanadin keskiakselilla on aukiomaiset oleskelutilat, joita on korostettu kalusteilla ja istutuksilla. Olevaa puistokäytävien verkostoa täydennetään rakentamalla käytetyimmät oikopolut puistokäytäväiksi. Muistomerkkien ympäristön laatuasoa nostetaan nykyisestä. Muistomerkit rajautuvat avoimien puurivien ja keskiosan avoimen nurmialueen muodostamaan huonemaiseen tilaan.

Runeberginkadun ja Mechelininkadun väliin rajautuva puiston keskialueen kunnostuksen lähtökohtana on alueen kehittäminen puiston toiminnallisena osana.

Puurivit ovat yhtenäiset ja ne muodostavat molemmin puolin puistoa Hesperiankatujen suuntaiset kujanteet. Puurivien puulaji on uusissa istutuksissa punatammi. Keskiosan itäreunassa on tasainen pelikenttä ja sen reunoilla oleskelualueet. Taivallahden leikkipaikka peruskorjataan likimäärin nykyiselle paikalleen. Puiston keskiosa rajautuu katualueesta leikatuin pensasaidoin. Keraaminen laatoitus säilyy materiaalina puistoalueen Pohjoisen Hesperiankadun puoleisella reunalla.

Puiston länsiosa Mechelininkadun ja Merikannontien välissä kunnostetaan alkuperäistä 1940-luvun suunnitelmaa mukailen. Avoin pyöreä nurmialue säilyy monitoiminurmena. Istutukset säilyvät monilajisina. Istutuksissa on myös havukasveja. Puurivien elinkaarensa päähän tulleiden jalavien tilalle tehtävissä korvausistutuksissa vuorijalava korvataan kynäjalavilla. Alueen monimuotoisuusarvoa lisätään istutusten kasvilajivalinnoilla sekä ylläpidon keinoin. Uusi baana-yhteyden linja sovitetaan puiston muuhun reitistöön. Puistokäytäväverkostoa täydennetään rakentamalla käytetyimmät oikopolut puistokäytäväiksi.

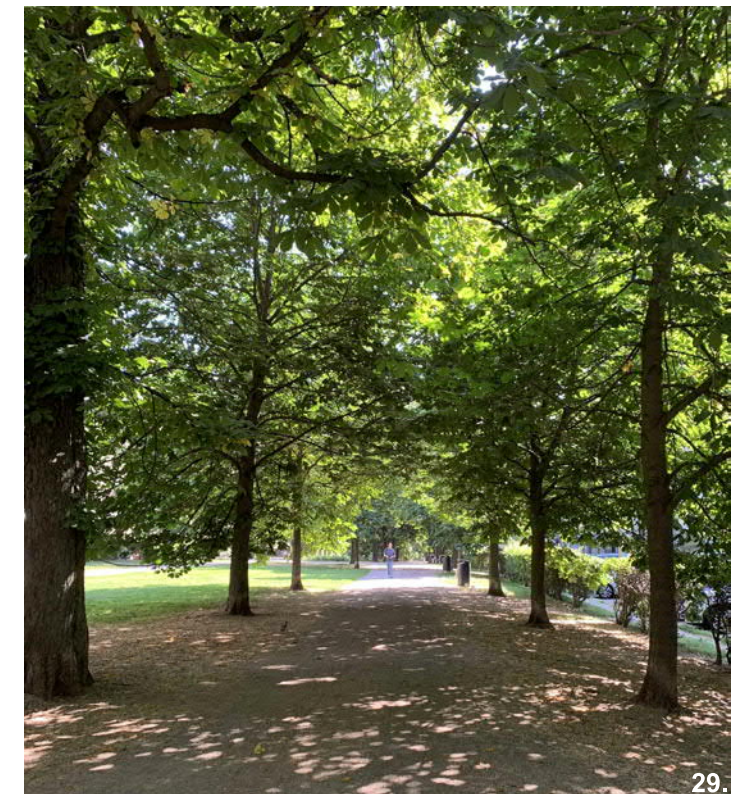
6.2 Tilarakenne ja näkymät

Puistolle ominainen promenadimainen käytäväverkosto säilytetään. Pitkittäisiä yhteyksiä vahvistetaan täydentämällä puistokäytäväverkostoa uusilla pääkäytävillä Runeberginkadun reunassa sekä Mechelininkadun länsipuolella. Puukujanteet muodostavat pitkittäisille käytäville holvimaisen pylväikön. Käytäviä pitkin avautuu pitkät puiston sisäiset näkymät.

Puiston poikkisuunnassa näkymät ovat lyhyempiä ja niiden päätteellä on pensasaita ja ympäröivien rakennusten julkisivut. Länsiosan pyöreän nurmialueen ja pelikentän kohdalla on avointa puistotilaa. Rakennukset ja pensasaita rajaavat leikkipuiston visuaalisesti omaksi tilakseen muusta puistosta. Leikkipuiston muoto palautetaan lähemmäksi alkuperäisen puistosommitelman mukaista leikkikentän muotoa.

Puistoa halkovat katualueet rajataan puistosta pensasaidoin ja Mechelininkadun itäreunassa muurilla. Puiston länsipäädystä avautuu näkymä Merikannontien yli Sigurd Frosteruksen puistoon.

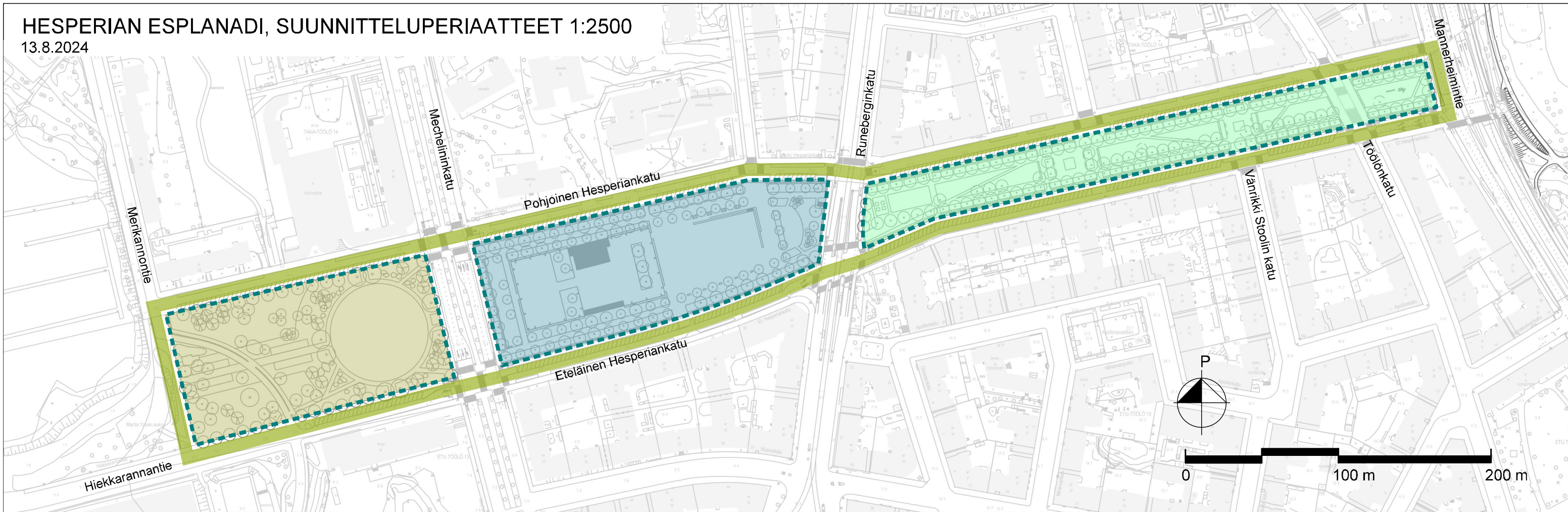
Puiston sisään muodostuu pienempiä huonemaisia tiloja. Tällaisia ovat hevoskastanjaesplanadin oleskeluaukiot sekä muistomerkkien ympäristön puuston rajaamat nurmialueet. Katualueen ja puiston liittymiskohdissa käytetyimmät puiston sisääntulot korostetaan aukiomaisiksi. Sisääntulo- ja oleskeluaukioita korostetaan pintamateriaalein ja istutuksin.

Kuva 28. Hesperian esplanadin länsipäädystä maisema avautuu enemmän. Pyöreä nurmi reunustavine käytäviin säilytetään, mutta muita yhteyksiä sujuvoitetaan.

Kuva 29. Esplanadipuiston itä- ja keskiosien reunakäytävät ovat tunnelmallisia, puiston tiiviisti sulkemia. Puurivien väliin sijoittuu huonemaisia oleskeluaukioita.

Kuva 30. Hesperian esplanadin suunnitteluperiaatteiden päätavoitteet on esitetty viereisen sivun kartassa. Osa tavoitteista koskee koko puiston aluetta (vaaleanvihreä rajaus). Lisäksi puiston eri osille on määritelty erilliset tavoitteet. Osa-alueet ovat hevoskastanjaesplanadi (puistoalue Mannerheimintien ja Runeberginkadun välissä), keskiosan toiminta-alue (puistoalue Runeberginkadun ja Mechelininkadun välissä) sekä puiston länsiosa (puistoalue Mechelininkadun ja Merikannontien välissä).

HESPERIAN ESPLANADI, koko puistoalue

- Puustoisien yhteyden säilyminen läpi koko puistoakselin turvataan
- Alkuperäisen puiston perushahmo säilytetään
- Vaikutelmaa yhtenäisestä puistokokonaisuudesta korostetaan
- Hesperiankatujen suuntaisten puurivien yhtenäisyys säilytetään
- Puurivejä ylläpidetään lähtökohtaisesti jatkuvalla kasvatuksella
- Istutuksissa käytetään pääsääntöisesti alkuperäisen suunnitelman mukaisia kasvilajeja
- Kalustus suunnitellaan yhtenäiseksi ja puiston henkeen sopivaksi

Luonnon monimuotoisuuden ja kestävän kehityksen tavoitteet

- Vanhat puut säilytetään ja pyritään pitämään elinvoimaisena mahdollisimman pitkään. Uusia puita istutetaan puuston jatkuvuuden ja kerroksellisuuden luomiseksi
- Pensasistutuksissa suositaan eläimistöille tärkeitä suojaavia tiheikköjä sekä kukkivia ja marjovia lajeja. Puiston säilyvät ja istutettavat pensasaidat ovat tärkeitä eläinten suojapaikkoja.
- Perenna- ja kausikasvi-istutuksissa suositaan mettä tuottavia kasvilajeja, jotka toimivat pölyttäjähönteisten ravinnonlähteenä.
- Osan nykyisistä nurmista annetaan kehittyä nurmikkoa monilajisemmaksi kukkivaksi nurmeksi tai niityksi harventamalla leikkausväliä ja siementämällä ja/tai istuttamalla uusia lajeja. Mettä tuottavien lajien lisääminen luo paremmat elinolosuhteet hönteisille. Alueet muodostavat askelkiviä niittyverkostoon Ruoholahden ja Meilahden niittykeskittymien välille.
- Harvemalla leikkausvälillä hoidettaville nurmi-/niittyalueille tuodaan lahoppurunkoja, jotka tarjoavat elinympäristön ja talvehtimispaikan jopa sadoille eri eliölajeille.
- Istutusalueilla käytetään mahdollisuuksien mukaan kierrätyskasvialustaa. Kasvialustoihin pyritään lisäämään biohiiltä, joka kasvattaa maaperän hiilivarastoa ja mikrobien aktiivisuutta.
- Rakentamisessa suositaan kierrätysmateriaaleja.

Mechelininkadun ja Taivallahden välinen puistoalue

VEHREÄ PUISTON LÄNSIOSA

Kunnostus alkuperäistä 1940-luvun puistosuunnitelmaa mukailien

- Istutukset ovat monilajisia
- Alueella on havuistutuksia
- Täydennysistutuksissa vuorijalava korvataan kynäjalavalla
- Monimuotoisuusarvoa lisätään
- Reitistöä täydennetään rakentamalla oikopolkuja puistokäytäviksi
- Merikannontie jatketaan suorana Hiekkarannantielle
- Nykyinen katuyhteys sovitetaan osaksi puistoa baanayhteytenä
- Pyöreä nurmialue säilyy käyttönurmena

Runeberginkadun ja Mechelininkadun välinen puistoalue

KESKIOSAN TOIMINTA-ALUE

Kunnostuksen lähtökohtana alueen kehittäminen toiminnallisena puiston osana

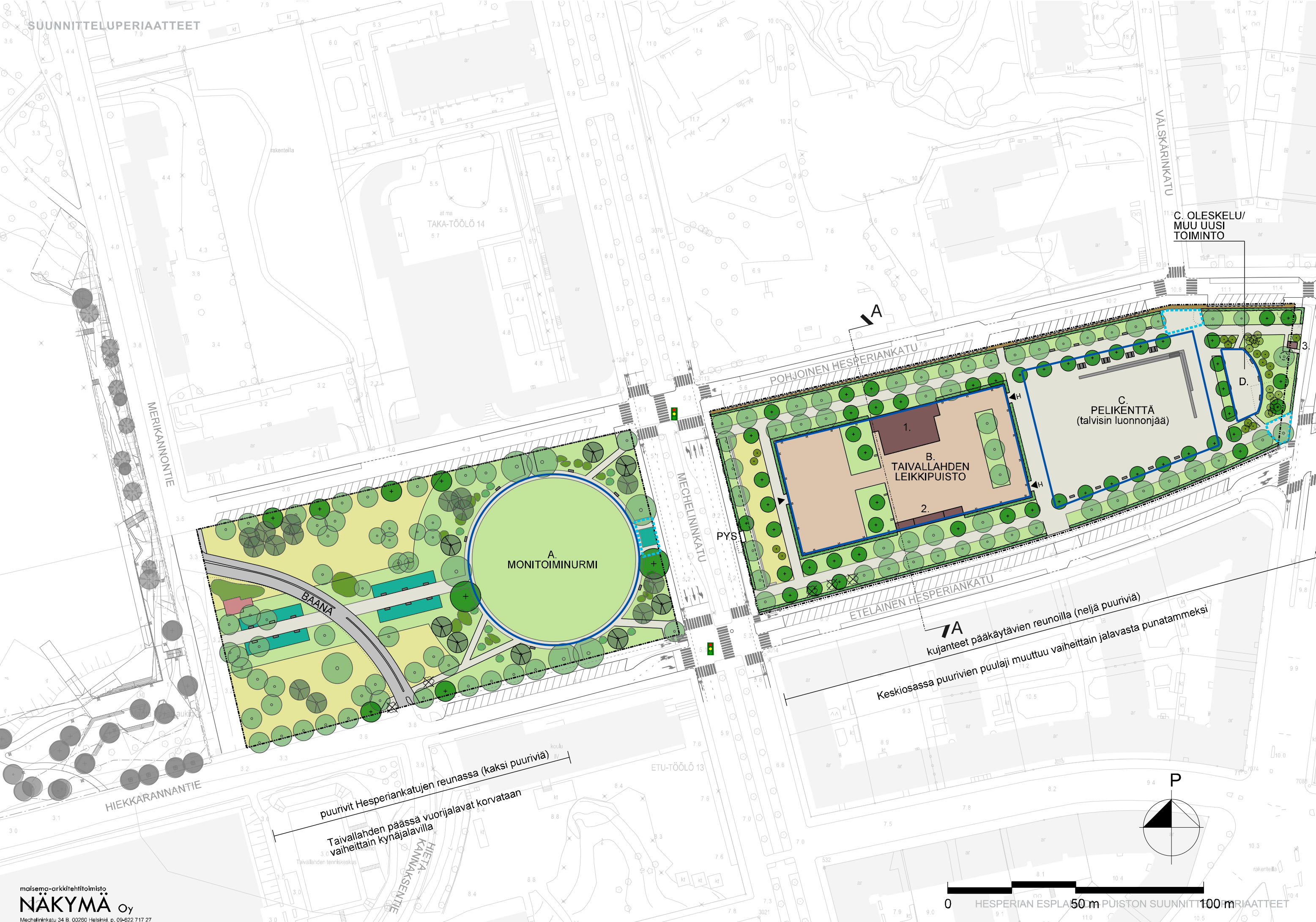
- Täydennysistutuksissa vuorijalava korvataan punatammella
- Puiston katualueesta rajaavana elementtinä on leikatut pensasaidat
- Leikkipuisto peruskorjataan
- Kenttä säilyy ja se rajataan istutuksilla
- Keraaminen laatta säilyy materiaalina Pohjoisen Hesperiankadun reunassa
- Jatkosuunnittelussa alueelta tutkitaan paikkaa ketterälle kioskille

Mannerheimintien ja Runeberginkadun välinen puistoalue

HEVOSKASTANJAESPLANADIN KÄVELY- JA OLESKELUPIISTO

Kunnostuksen lähtökohtana puiston 1930-luvun asu täydennettynä uusien elementein

- Puurivien puulajina säilyy hevoscastanja
- Puiston katualueesta rajaavana elementtinä on leikatut pensasaidat
- Keskusaihetta korostetaan istutuksilla ja kalusteilla
- Keraaminen laatta säilyy materiaalina puiston reunoilla ja sisääntuloissa
- Reitistöä täydennetään rakentamalla oikopolkuja puistokäytäviksi
- Muistomerkit rajautuvat huonemaisiin puistotiloihin

A.
MONITOIMINURMI

B.
TAIVALLAHDEN
LEIKKIPUISTO

C.
PELIKENTTÄ
(talvisin luonnonjää)

D.

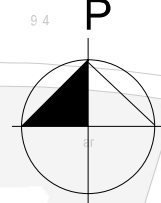
C. OLESKELU/
MUU UUSI
TOIMINTO

TAKA-TÖÖLÖ 14

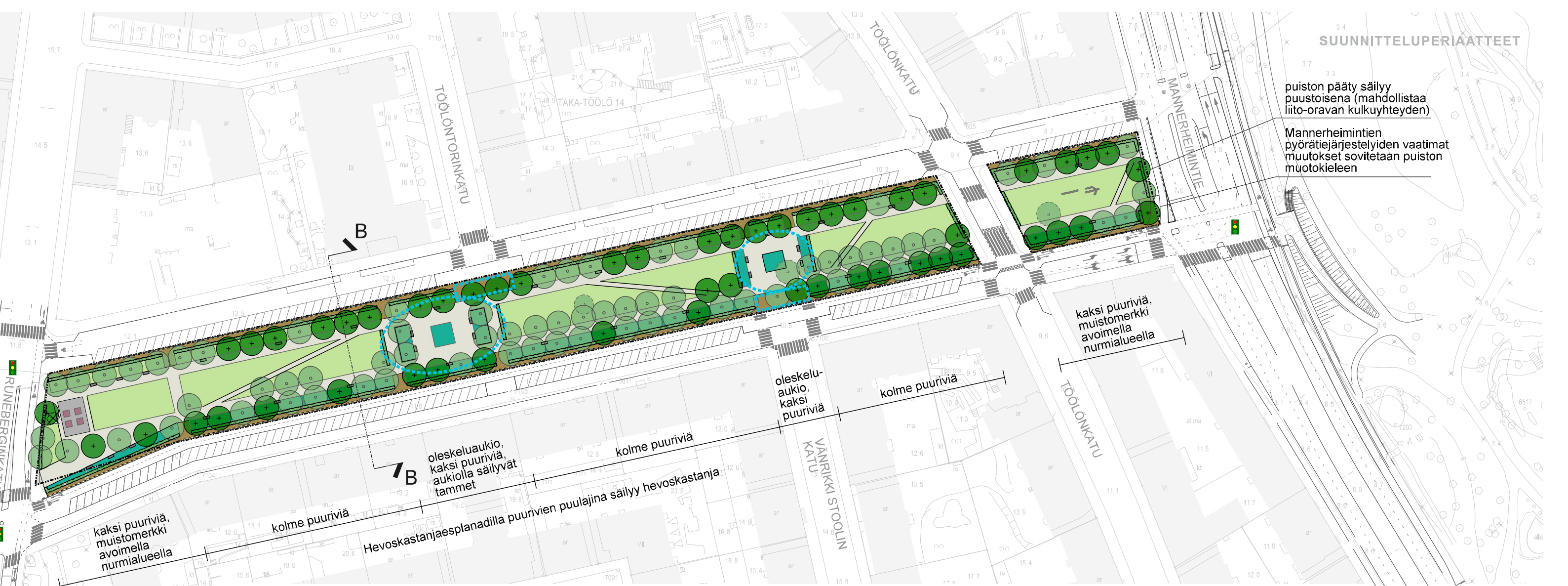
ETU-TÖÖLÖ 13

puurivit Hesperiankatujen reunassa (kaksi puuriviä)
Taivallahden päässä vuorijalavat korvataan
vaihteittain kynäjalavilla

A
kujanteet pääkäytävien reunoilla (neljä puuriviä)
Keskiosassa puurivien puulaji muuttuu vaihteittain jalavasta punatammeksi

0 HESPERIAN ESPLA 50 m PUISTON SUUNNITTI 100 m RIAATTEET

HESPERIAN ESPLANADI, SUUNNITTELUPERIAATTEIDEN ILLUSTRATIO 1:1250

TOIMINNOT, RAKENNUKSET

PUISTON TOIMINNALLINEN ALUE

- A. PYÖREÄ NURMIALUE, MONITOIMINURMI
- B. TAIVALLAHDEN LEIKKIPUISTO
Leikkipuisto peruskorjataan
- C. PELIKENTTÄ
Kenttäalueen pinnanatasausta muutetaan tasaisemmaksi. Kentän laatutaso määritellään jatkosuunnittelussa
- D. OLESKELU / MUU TOIMINTO

OLESKELUAUKIO
Kivituhkapintainen puistoaukio. Aukiota korostetaan istutuksilla ja sinne asennetaan oleskelukalusteita.

SISÄÄNTULOAUKIO
Keraamisilla laatoilla päällystetty tai kivituhkapintainen puistoaukio. Aukiota korostetaan valaistuksella ja istutusruukkuihin tehtävillä kausikasvi-istutuksilla.

- RAKENNUS**
1. Leikkipuistorakennus
 2. Leikkipuiston varasto ja katos
 3. City-wc

MUISTOMERKIT

- Lauri Kristian Relanderin muistomerkki
- Risto Rytin muistomerkki

KASVILLISUUS

- OLEVA LEHTI- / HAVUPUU**
Tulevaisuudessa elinkaarensa päähän tulleen puun tilalle tehdään korvaava puustutus
- TOISTAISEKSI SÄILYVÄ PUU**
Puu säilyy, mutta sen tullessa elinkaarensa päähän, tilalle ei istuteta uutta puuta
- POISTETTAVA PUU**
- ISTUTETTAVA LEHTIPUU**
- ISTUTETTAVA HAVUPUU**
- PENSASAITA**
- YKSITTÄISPENSAS**
- PENSASALUE**
- PERENNA- / KAUSIKASVI-ISTUTUS**
Uudet istutukset suunnitellaan käyttäen ensisijaisesti puiston alkuperäisiä kasvilajeja. Kasvivalinnoissa suositaan pölyttäjikasveja.
- NURMIALUE**
- KUKKIVA NURMI / NIITTY**
Olevan nurmialueen leikkauksväliä harvennetaan. Nurmialueelle istutetaan sipulikasveja ja kukkivia yksi-/kaksivuotisia pölyttäjikasveja. Alueelle voidaan sijoittaa lahoppurunkoja.

RAKENTEET, KALUSTEET, VARUSTEET

- KIVITUHKA**
- KERAAMINEN LAATOITUS**
- ASFALTTI**
- MUURI**
Mechelininkadun reunassa olevan muurin kunto ja uusimistarve kartoitetaan jatkosuunnittelussa. Muurin vieressä kulkevaa polkua parannetaan huomioiden nykyisten puiden juuristo.
- PORRASTETTU MUURI**
hiekkakentän reunaan perustettava, istumakorkeuteen porrastettava luonnonkivinen muuri
- LEIKKIPAIKAN AITA**
- LEIKKIPAIKAN KÄYNTI- / HUOLTOPORTTI**
- PENKKI**
- PÖYTÄPENKKI**
- PUMPPAAMO**
- LINJA-AUTOPYSÄKIN SIIRTO**, pysäkin paikan siirtoa kauemmas ajoradan reunasta tutkitaan jatkosuunnittelussa
- SUUNNITTELUALUEEN RAJA, SUUNNITTELUPERIAATTEET**

6.3 Reitit ja toiminnot

Hevoskantanjaesplanadi

Hevoskantanjaesplanadi säilytetään nykyisen kaltaisena kävely- ja oleskelupuistona. Pitkittäissuuntaiset pääkäytävät säilyvät nykyisillä paikoillaan ja niiden varrelle asennetaan penkkejä. Hevoskantanjaesplanadin keskellä olevalle aukiomaiselle oleskelualueelle sekä uuden, käytävien risteykseen perustettavan aukion reunaan asennetaan penkit. Hevoskantanjaesplanadin kahteen osaan jakavalle Töölönkadulle tehdään korotettu suojatie. Pyöräily siirtyy pois hevoskantanjaesplanadin puistokäytävältä puiston eteläreunaan, pensasaidan ja vinopysäköinnin väliin.

Runeberginkadulla jalankulun järjestelyt muuttuvat ja kadun ylitys siirretään puistojen väliselle katualueelle. Runeberginkadun molemmilla puolilla puiston käytävärjestelyjä muutetaan niin, että käytävät johtavat uudelle suojatielle. Hevoskantanjaesplanadilla sekä puiston keskiosassa suljetaan suoraan puiston keskeltä Runeberginkadulle johtavat kävely-yhteydet. Puiston keskiosasta Runeberginkadulle tehdään uusi käytävähäyhteys, joka linjataan pohjoisen pitkittäiskäytävän jatkeelle.

Keskiosan toiminta-alue

Puiston toiminnalliset alueet keskittyvät puiston Runeberginkadun ja Mechelininkadun väliselle puistoalueelle. Oleva pelikenttä säilyy. Kenttä rajataan nykyistä pienemmäksi puuriveillä ja oleskelukalusteilla. Kentän pohjoiskulmaan suunnitellaan istumakorkeuteen porrastettu muuri, jonka avulla kentän pinnantasaus saadaan nykyistä tasaisemmaksi. Pelikentän ympäristöön suunnitellaan oleskelupaikkoja. Kenttä suunnitellaan niin, että sinne on sään salliessa mahdollista jäädyttää luonnonjää.

Pelikenttää pienennetään Runeberginkadun puoleisesta päästä ja paikalle perustetaan uusi oleskelu- tai toiminta-alue. Toiminta-alueen läheisyydessä tutkitaan myös vesipisteen ja koira-wc:n sijoittamista. Liikuteltavalle kioskille etsitään paikkaa koko puiston alueelta.

Leikkipuisto peruskorjataan likimain nykyiseen sijaintiin. Sen länsireunaa siirretään kauemmaksi Mechelininkadusta ja leikkipuisto rajataan kadusta istutuksilla pöly- ja meluhaittojen vähentämiseksi. Leikkipuiston aita uusitaan ja uusimisen yhteydessä aidan linjausta selkeytetään. Leikkipuiston aluetta jäsennellään eri toiminta-alueisiin istutuksin, jotka sisältävät myös varjostavia puita. Olevat tammet säilytetään. Leikkipuistoon on osoitettu ohjeelliset sijainnit kolmelle käyntiportille, mutta porttien määrät ja paikat tutkitaan tarkemmin leikkipuiston peruskorjauksen

31.

suunnittelun yhteydessä. Leikkipuiston huolto liikenne järjestetään Pohjoisen Hesperiankadun suunnasta. Huoltoportit sijoitetaan hiekkakentän puoleiseen päätyyn. Mahdollisesti huoltoportteja voi olla kaksi ja leikkipuisto suunnitellaan niin, että huoltoajoneuvo pääsee kääntymään peruuttamatta.

Puiston keskiosassa on kolme poikittaista käytävähäyhteyttä: kulkuyhteydet kentän molemmissa päässä sekä poikkikäytävä Mechelininkadun puoleisessa päässä. Läntisintä poikkikäytävää siirretään kauemmaksi Mechelininkadusta, leikkipuiston uuden aidan reunaan. Nykyisen muurin juurella kulkevan oikopolun rakentamista puistoreitiksi tutkitaan jatkosuunnittelussa muun muassa muurin kuntoon siirtoon perustuen.

Mechelininkadun varrella sijaitsevaa bussipysäkkiä pyritään siirtämään itään, jotta jalkakäytävällä olisi paremmin tilaa kulkea. Mechelininkadulla säilyvät nykyiset suojatiejärjestelyt. Kadun ylitys tapahtuu puiston reunoissa valo-ohjattua suojatietä pitkin.

Puiston länsiosa

Mechelininkadun itäpuolella säilytetään pyöreä nurmialue. Nurmen hoidon taso määritellään sellaiseksi, että nurmialuetta voidaan käyttää jatkossakin erilaisiin puistotoimintoihin, kuten pelailuun ja pikniikkiin. Nurmea kiertää kivituhkakäytävä, jonka varrella on penkit. Mechelininkadulta puiston kulmien kautta pyöreälle puistokäytävälle johtavat epäviralliset oikopolut vahvistetaan puiston käytäviksi. Puiston keskeltä Mechelininkadulle johtava kulkuyhteys ryhdistetään ja korostetaan aukioksi. Nurmialueelta Hietakannaksentien suuntaan kulkeva oikopolku vahvistetaan puistokäytäväksi.

Puiston länsipäässä säilyy nykyinen pitkittäissuuntainen keskikäytävä, joka jatkossa liittyy Merikannaksentielle ja Sigurd Frosteruksen puistoon. Käytävän varrelle lisätään oleskelumahdollisuus asentamalla penkkejä käytävän molemmin puolin. Vanha Merikannontien katulinjaus muutetaan puistossa kulkevaksi baanayhteydeksi. Baanan viereen tehdään asfaltoitu jalkakäytävä, joka erotetaan baanasta reunatuella.

32.

Pyöräily

Pyöräily ohjataan jatkossa puiston eteläreunassa kulkevalle, kaksisuuntaiselle pyörätielle. Mannerheimintien ja Runeberginkadun välisellä osuudella pyöräreitien puoleinen reuna säilyy nykyisellään. Runeberginkadun ja Mechelininkadun välisellä osuudella pyöräreitien reuna siirtyy puistoon päin. Tämän seurauksena pensasaita on uusittava puiston keskiosan eteläreunassa. Pyörätien reunan siirtymisen vuoksi joudutaan mahdollisesti uusimaan myös reittiä lähimpänä kasvavia jalavia. Taivallahden päässä pyöräreitien sijainti säilyy nykyisellään.

6.4 Kasvillisuus

Puiston kasvillisuus on inventoitu ja puustosta on tehty kuntotutkimus vuonna 2005. Ennen puistosuunnitteluvaihetta arvioidaan, onko puiston kasvillisuudesta syytä teettää lisäinventointeja.

Uusissa istutuksissa käytetään pääsääntöisesti puiston alkuperäistä kasvilajistoa, jota tarvittaessa täydennetään uusilla lajeilla. Kasvilajien valinnassa suositaan luonnon monimuotoisuutta edistävää lajistoa. Puiston asemaa niittyverkoston askelkivenä vahvistetaan lisäämällä puiston länsipäähän kukkivaa nurmea tai niityalueita. Haitallisiksi vieraslajeiksi määritellyt kasvit poistetaan koko puiston alueelta.

Puiston nykyistä kasvillisuutta säilytetään mahdollisimman paljon. Osittain hävinneitä tai heikentyneitä kasvillisuusaiheita palautetaan. Näitä ovat yhtenäiset puurivit, puistoa rajaavat pensasaidat, leikkipuiston ja pelikentän ympäristöön istutettavat syreenit, länsiosan nurmiympyrää reunustavat ruusuistutukset ja havut sekä Taivallahdelle johtavan käytävän varteen palautettavat perennaistutukset.

Puiston kasvillisuutta täydennetään uusilla kasvillisuusaiheilla. Hevoskantanjaesplanadilla eteläreunan nurmi korvataan paremmin puiden varjostusta sietävällä maanpeiteperennaistutuksella. Keskiakselille tehdään nykyistä laajemmat ja monipuolisemmat koristeistutukset, joissa käytetään matalia koristepensaita ja peren-

33.

noja. Monivuotisia lajeja täydennetään kausikasveilla. Puiston keskiosassa puurivien määrää lisätään istutamalla pelikentän reunalle uudet rivit. Puukujanteet jatkuvat tällöin koko keskiosan läpi yhtenäisinä.

Puusto

Puurivejä ylläpidetään pääsääntöisesti jatkuvalla kasvatuksella. Olevat puut säilytetään niin pitkään, kuin se on niiden kunnon ja turvallisuuden puolesta mahdollista. Kun puu tulee elinkaarensa päähän, se poistetaan ja tilalle istutetaan uusi puu.

Hevoskantanjaesplanadilla puurivien puulajina säilyy hevoskantanja. Jatkosuunnittelussa tutkitaan mahdollisuutta korvata nykyinen hevoskantanjalajike jollain toisella, paremmin tauteja kestäväällä lajikkeella. Hevoskantanjaesplanadin keskellä puurivejä on kolme: kadun puoleiset rivit sekä esplanadin keskellä olevan nurmialueen eteläreunassa oleva rivi. Rivin aukkoihin istutetaan uudet taimet. Jos puita joudutaan jatkossa poistamaan, istutetaan tilalle uusi puu. Hevoskantanjaesplanadien molemmissa päädyissä on kaksi puuriviä.

Hevoskantanjaesplanadin Mechelininkadun ja Runeberginkadun puoleisissa päässä kadun reunassa

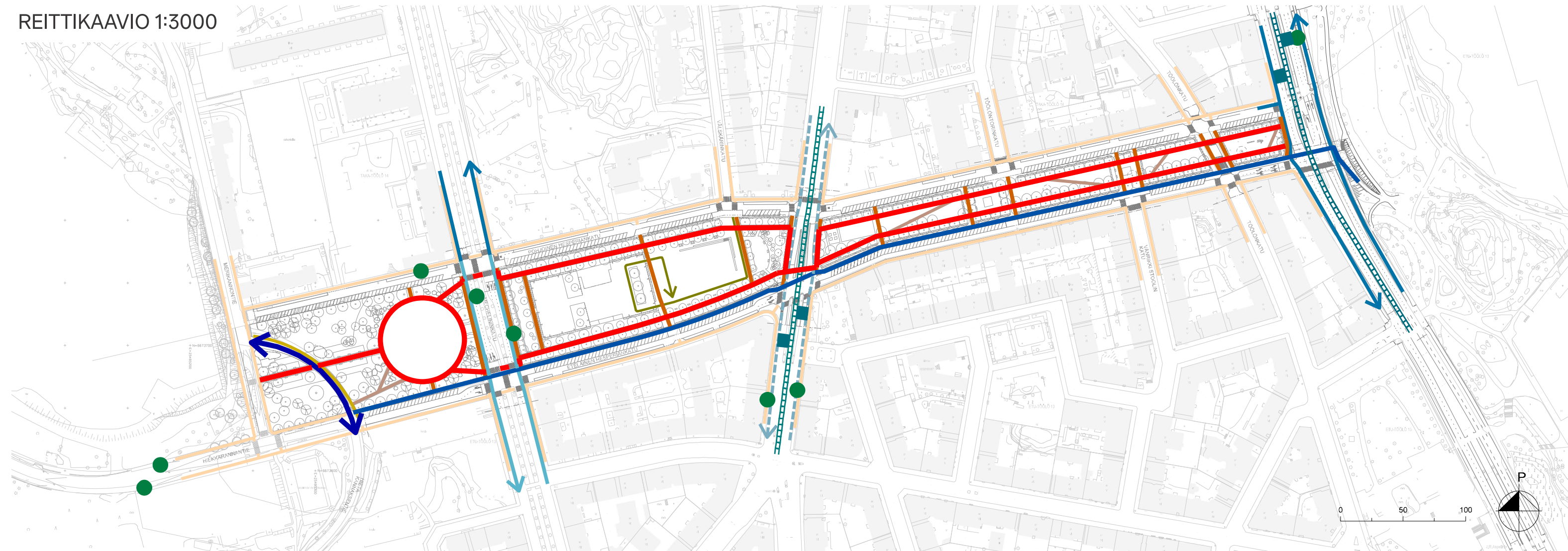
Kuva 31. Nurmialueilla risteilee nykyisin runsaasti oikopolkuja. Suunnitteluperiaatteissa osa niistä esitetään rakennettavaksi puistokäytäviksi.

Kuva 32. Puiston keskivaiheille sijoittuva Taivallahden leikkipuisto on tärkeä palvelu alueella. Leikkipuisto kunnostetaan nykyvaatimuksia vastaavaksi ja sitä siirretään hieman kauemmaksi Mechelininkadusta.

Kuva 33. Keraamiset laatat ovat yksi puiston erityisistä piirteistä. Ne säilytetään materiaalina puiston reunoilla sekä tuodaan myös sisääntuloaukioille korostamaan puiston ilmettä.

Kuva 34. Puiston reitit ja julkinen liikenne.

REITTIKAAVIO 1:3000

on puurivit. Hevoskastanjaesplanadin keskellä kasvavat tammet säilytetään. Esplanadin keskellä olevat vähäiset jäänteet ns. Lemmenpolun koristepuistutuksista säilytetään, mutta niiden tullessa elinkaarensa päähän, tilalle ei tehdä uusia korvaavia istutuksia hevoskastanjojen varjostuksen vuoksi.

Puiston keskiosassa molempien pitkittäissuuntaisten pääkäytävien varrella on puukujanteet. Kujanteiden aukot täydennetään ja jatkossa kujannetta ylläpidetään jatkuvan kasvatuksen periaatteella. Kujanteen puulajiksi vaihtuu täydennysistutusten myötä punatammi. Jalavaa ei enää käytetä kujannepuuna. Uudet puistutukset tehdään suunniteltuihin uusiin sijainteihin, jotta poistettavan puun tilalle istutettavan taimen sijainti saattaa hieman poiketa poistetun puun sijainnista.

Keskiosan itäisimmän ja läntisimmän poikkikäytävän varteen istutetaan puita riviin tai vapaamuotoisempaan ryhmiin. Leikkipuiston peruskorjaus suunnitellaan niin, että siellä kasvavat tammet säilyvät. Leikkipuiston alueelle suunnitellaan peruskorjauksen yhteydessä uusia puistutuksia.

MERKINTÖJEN SELITYS

Jalankulku ja puistokäytävät

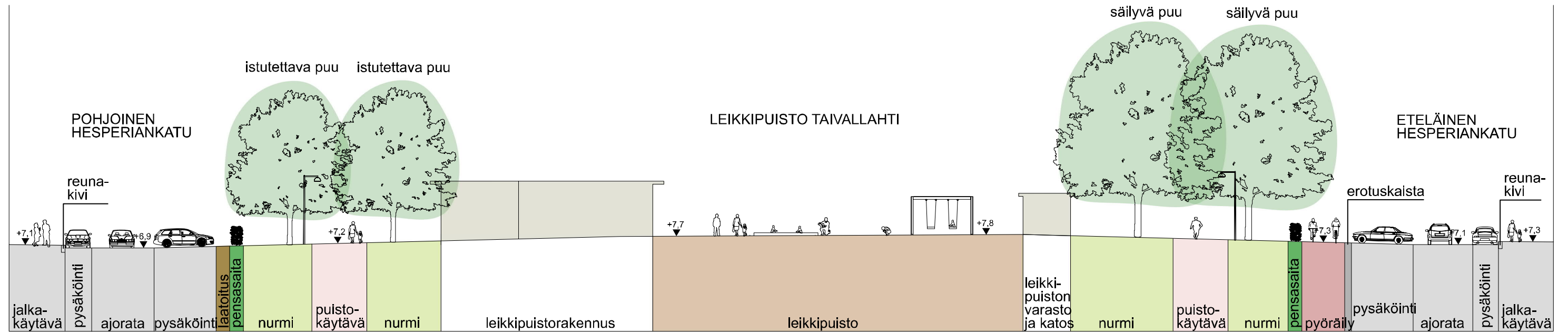
- Puiston pääkäytävä
- Pääkäytävät yhdistävä poikkikäytävä
- Puistokäytäväksi vahvistettava oikopolku
- Baanayhteyden reunassa kulkeva jalankulkuväylä
- Puistoa ympäröivät jalkakäytävät

Pyöräily

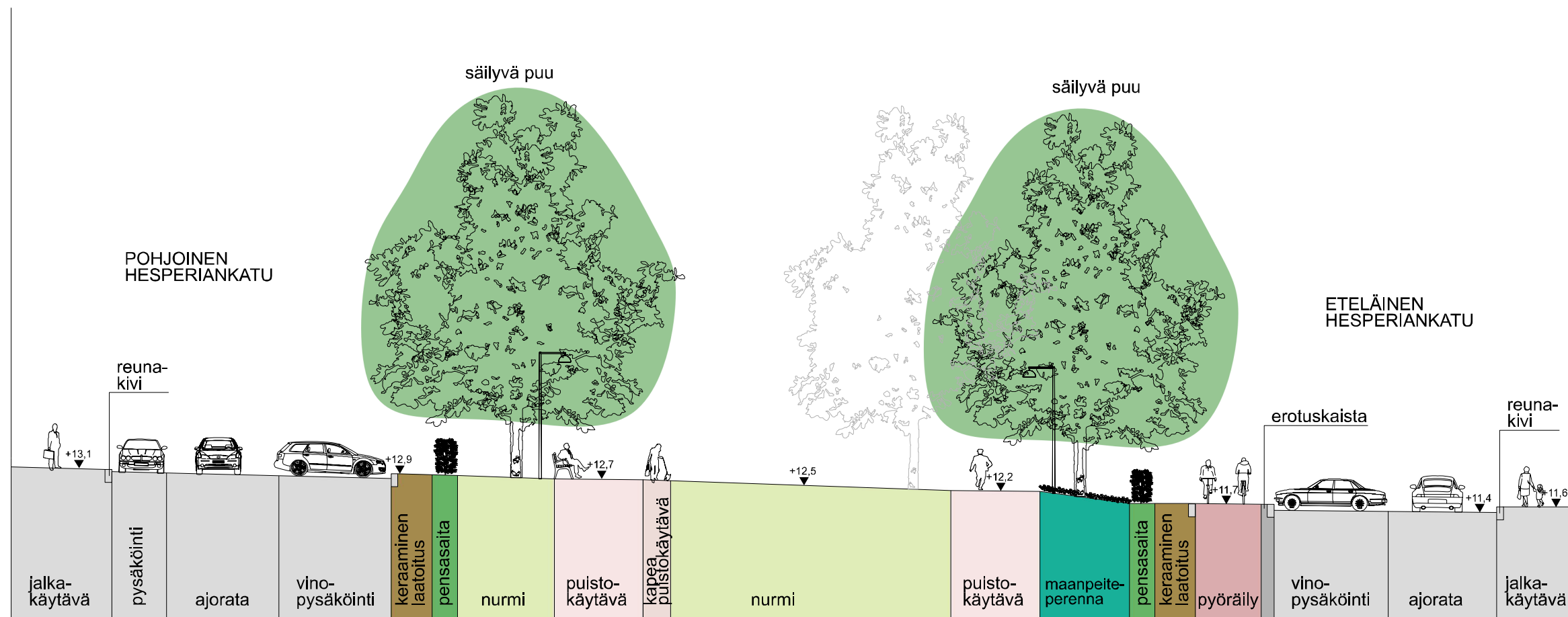
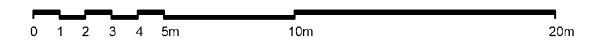
- ↔ Puistossa kulkeva baanayhteys
- Kaksisuuntainen pyörätie
- Yksisuuntainen pyörätie
- Yksisuuntainen pyöräkaista
- - -> Tuleva yksisuuntainen pyörätie

Julkinen liikenne ja huoltoajo

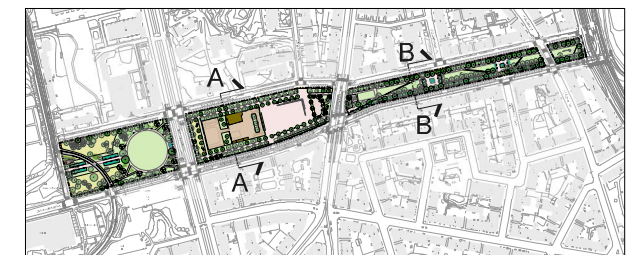
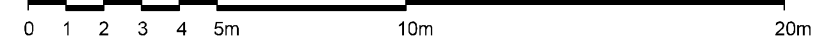
- - - Raitiotie
- Raitiovaununpysäkki
- Linja-autopysäkki
- Leikkipuiston huoltoajo

35.

36.

Kuva 35. Leikkipuisto Taivallahten kohdalta esitetty leikkauksiin kuuluva puistolle tyypillistä symmetristä sommitelmaa, jossa keskiosiin asetuvat avoimet toiminnalliset alueet ja reunoille pareittaiset puurivit. Puurivien alla kulkevat kivituhkapintaiset puistokäytävät ja puiston molemmilla puolilla katualueet. Leikkauksen kohdalla muutoksia tapahtuu katualueen jäsentelyssä, puiston puolella aluejako pysyy suurinpiirtein ennallaan.

Kuva 36. Idempänä puistossa korkeuserot lisääntyvät. Hesperiankadut reunustavat puistoa molemmilla puolilla ja niiden välillä on korkeuseroa noin kaksi metriä. Leikkaus kuvaa uutta kaksisuuntaista pyörätietä Eteläisellä Hesperiankadulla, sekä nurmialueille esitettyä uutta puistokäytävää ja maanpeiteistutuksia. Puiston tässä osassa oleskelu on merkittävin toiminto.

Mechelininkadun ja muurin välissä kasvava jalavarivi säilyy. Aukkoihin tehdään täydennysistutukset ja mahdolliset poistettavat puut korvataan uusilla taimilla tavoitetilakartassa osoitettuun sijaintiin. Mechelininkadun reunaan puulajiksi vaihdetaan lehmus.

Pyöreän nurmialueen reunassa kasvaa kahdeksan suurikokoista poppelia. Tämän tavoitetilan saavuttamiseksi poppeli-istutuksia täydennetään ja jatkossa elinkaarensa päähän tulleen poppelin tilalle istutetaan uusi taimi. Poppeli-istutuksissa voidaan käyttää eri lajikkeita, mutta lajikkeiden on oltava habitukseltaan ja kooltaan keskenään yhtenäiset. Nurmen ympärillä olevat havupuustutukset säilytetään ja istutuksia täydennetään uusilla taimilla. Tavoitteena on, että nurmi on kehystetty kaikista suunnista ikivihreillä puuryhmillä.

Taivallahden puoleisessa päädyssä tavoitellaan muuta puistoa vapaamuotoisempaa, monilajista puustoa, joka muodostaa puiston päätteelle puustoisemman alueen nurmikenttien vastapainoksi. Puiston länsiosassa puita istutetaan riviin ainoastaan Hesperiankatujen reunoissa, muualla suositaan vapaamuotoisia ryhmiä. Jatkosuunnittelussa käydään läpi, mitä puita on tarpeen harventaa ja missä on tarvetta tehdä täydennysistutuksia.

Pensaat

Hevoskastanjaesplanadi ja puiston keskiosa rajataan katualueesta leikatulla pensasaidalla. Pensaslajina on lähtökohtaisesti orapihlaja. Varjoisimmissa kohdissa orapihlaja korvataan paremmin varjossa viihtyvällä pensaslajilla (esim. taikinamarja). Pensasaitojen huonokuntoiset osat uusitaan. Puiston keskiosan eteläreunassa pensasaita siirtyy puistoon päin Eteläisen Hesperiankadun pyöräilyjärjestelyiden muuttuessa. Pensasaidoille tehdään suoja-aidat estämään läpikulkua.

Puiston keskiosassa nykyisiä yksittäispensaita säilytetään mahdollisuuksien mukaan. Keskiosan päätyjen ja leikkipuiston reunassa oleville nurmialueille istutetaan uusia yksittäispensaita. Osa istutettavista pensaista on puiston alkuperäisen lajiston mukaisia syreenejä.

Puiston länsiosassa, pyöreän nurmialueen reunoilla ruusupensaat säilytetään ja nurmen ympärille tehdään täydentäviä ruusuistutuksia. Taivallahden puoleisessa päädyssä nykyisiä pensasistutuksia täydennetään yksittäisillä, vapaamuotoisilla pensasryhmillä.

Nurmet ja niityt

Tavoitteena on, että puiston nurmialueet ovat hyvin hoidettuja, selkeästi rajattuja ja niiden poikki ei kulje oikopolkuja. Nurmialueiden poikki tapahtuva epävirallinen

kulku ohjataan puistokäytäviksi vahvistetuille oikopoluille tai katkaistaan kulkuesteellä, esim. istutuksilla tai kalusteilla. Jatkosuunnittelussa tutkitaan tarve rajata keskeisimmät nurmialueet kiinteällä reunaelementillä, kuten teräsreunalla tai nupukivillä. Keskeisimpien ja kulukselle alttiimpien uusien nurmialueiden perustamisessa käytetään siirtonurmea.

Hevoskastanjaesplanadilla nurmialueet ovat keskiakselilla ja pohjoisreunassa. Puiston keskiosassa nurmialue työntyy nykyistä pitemmälle pelikentän itäpäädyssä ja rajaa uuden ulkokuntosalin puistokäytävistä. Keskiosan puukujanteiden alla on nurmet, lukuun ottamatta pelikentän kohtaa, jossa sisemmän puurivin puut kasvavat kivituhkalla. Länsiosan pyöreä nurmialue säilyy käyttönurmena.

Taivallahden päässä osa nykyisestä nurmista muutetaan kukkivaksi nurmeksi tai niityksi. Alueiden nykyistä ruohovartista kasvillisuutta täydennetään sipulikukilla sekä pölyttäjien ravintokasveina toimivilla yksi- ja kaksivuotisilla kasveilla. Puiston keskikäytävän ja nurmiympyrän kehiksenä säilyy edelleen leikattu nurmi. Kukkiva nurmi tai niitty on osoitettu myös Mechelininkadun reunassa olevan muurin ja leikkipuiston väliin rajautuvalle vihervyöhykkeelle.

Kausikasvit ja perennaistutukset

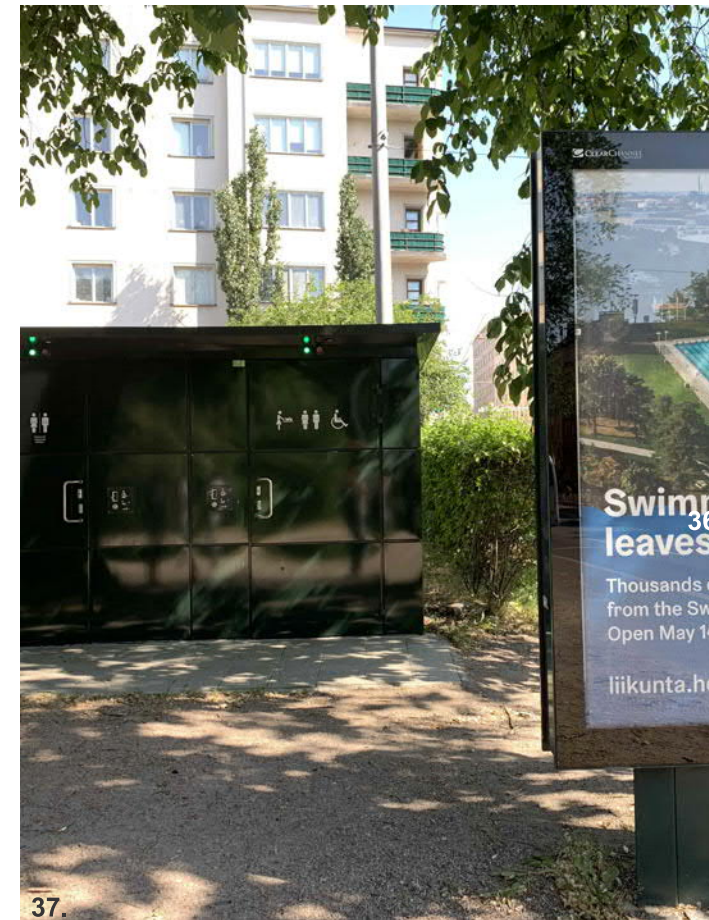
Puiston lisätään perenna- ja kausikasvi-istutuksia. Hevoskastanjaesplanadin oleskeluaukioiden yhteyteen suunnitellaan uudet istutusalueet. Istutusalueet suunnitellaan niin, että ne ovat edustavia mahdollisimman suuren osan vuodesta. Monivuotista kasvillisuutta täydentämään lisätään sipulikukia ja kausikasveja.

Tiiviiden puurivien aiheuttama varjostus rajoittaa istutusten mahdollista määrää ja lajivalikoimaa. Varjostuksen vuoksi esimerkiksi Bengt Schalinin 1940-luvulta peräisin olevan Lemmenpolun suunnitelman mukaisia istutuksia ei nykytilanteessa voida palauttaa.

Puiston länsiosassa Mechelininkadun reunaan suunnitellaan uusi sisääntuloaukion yhteydessä oleva koristeistutus. Taivallahdelle päättyvän pääkäytävän varteen, penkkirivien taustalle, suunnitellaan uudet nauhamaiset monilajiset perennaistutukset.

Oleskelu- ja sisääntuloaukioiden yhteyteen sekä pelikentän reunan oleskelualueelle sijoitetaan istutusruokkuja kausikasveille.

Istutusalueet rajataan metallisin suoja-aidoin. Kasteluviesjärjestelmien tarve arvioidaan jatkosuunnittelussa.

Kuva 37. Runeberginkadun tuntumaan sijoittuvat city-wc sekä mainostaulu. Rakenteet piilottuvat melko hyvin pensaitojen ja puiden lomaan. Jatkossakin huolehditaan, että puiston kalustuksen määrä ei lisääny liiaksi ja kalustemallit ovat arvoympäristöön sopivia.

6.5 Rakenteet, kalusteet ja varusteet

Hiekkakenttää rajaava porrasmainen muuri rakennetaan luonnonkivistä. Muurin päälle suunnitellaan tasoja, jotka toimivat istuimina.

Mechelininkadun vastaisen nykyisen harkkomuurin kunto arvioidaan ja muurille tehtävät toimenpiteet määritellään jatkosuunnittelussa. Muuri voidaan joko kunnostaa nykyiselle paikalleen, tai mikäli muurin kunto todetaan huonoksi ja korjaaminen kannattamattomaksi, harkitaan muurin uusimista kauemmaksi Mechelininkadun varren olevista puista.

Puiston kalusteet suunnitellaan tarkoituksenmukaisiksi ja historialliseen puistoon sopiviksi. Puiston eri osien kalusteet valitaan niin, että ne muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Kalusteiden ja varusteiden värit valitaan kaupunkitilaohjeen mukaan historiallisten alueiden väripaletista. Kaikki kalusteet asennetaan kiinteästi.

Puiston penkkimallina käytetään koivunjalkapenkiä alkuperäisen suunnitteluperiaatteen mukaisesti.

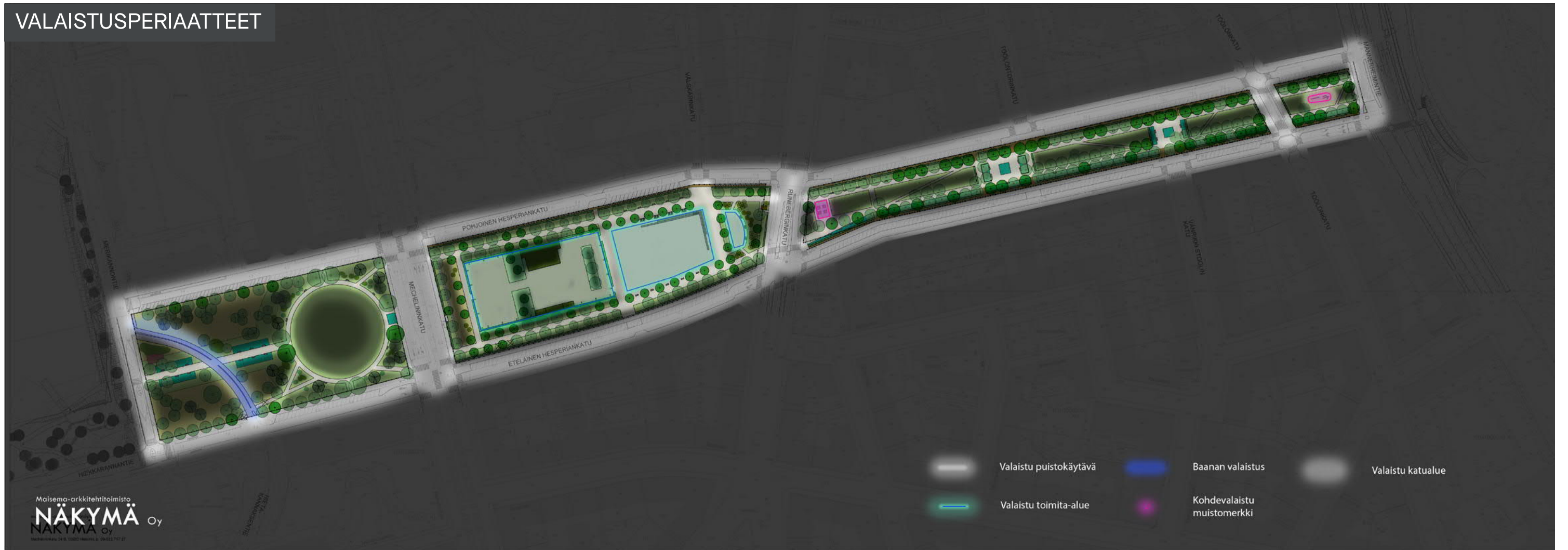
Kuva 38. Puistoon sijoittuvista muistomerkeistä presidentti Rytin veistos sijoittuu aivan puiston itäpäähen. Muistomerkkien ympäristö pidetään huoliteltuna ja valaistusta voidaan parantaa muun puiston valaistussuunnittelun yhteydessä.

ti. Pöytäpenkkimalli on historialliseen puistoon sopiva valmiskaluste. Ainakin osa oleskelukalusteista suunnitellaan esteettömiksi. Roska-astioiksi valitaan kaupunkitilaohjeen mukaiset, riittävän tilavat astiat. Roska-astioita ei asenneta muistomerkkien läheisyyteen tai aivan penkkien viereen. Toimintojen yhteyteen asennetaan asianmukaiset infotaulut.

Leikkipaikan aita uusitaan kauttaaltaan ilmeeltään huomaamattomaksi metalliseksi aidaksi. Hiekkakentän suuntaan asennetaan korkeampi aita, joka estää pallojen lentämisen kentältä leikkipaikalle. Istutusten suoja-aidat tehdään metallista.

6.6 Muistomerkit

Jatkosuunnittelun ohjaukseen osallistuu kaupungin museon edustaja. Muistomerkkien mahdolliset kunnostustoimenpiteet sovitetaan niitä ympäröivien puistoalueiden kunnostusaikatauluun. Muistomerkkien valaistus suunnitellaan puiston valaistussuunnittelun yhteydessä, ks. kohta 6.7. Valaistus.

6.7 Valaistus

Puiston valaistus tarkastellaan kokonaisuutena, tavoitteena kohteeseen sopiva, ilmeeltään hillitty ja tarkoituksenmukainen valaistus. Puistokäytävät valaistaan pylväsvalaisimin. Haasteena on uuden valaistustavan toteuttaminen säilyvien puiden lomaan, minkä vuoksi myös ripustusvalaistus voi olla vaihtoehto puistossa.

Toiminta-alueille suunnitellaan aluevalaistus, joka on mahdollista himmentää yöaikaan. Valaisinpylväiden määrä ja koko pidetään maltillisena puiston hengen mukaisesti. Häikäiseviä valaistustapoja tai häiriövaloa tuottavia ratkaisuja ei suunnitella. Muistomerkkien valaistus suunnitellaan kohdevalaisimilla läheisiä puisto- valaisinpylväitä hyödyntäen. Laajempia istutusalueita voidaan valaista uusien pylväsvalaisinten tai pollareiden avulla. Puistossa kulkevan baanayhteyden valaistus on yhtenäinen muun baanayhteyden valaistuksen kanssa.

Suunnittelun seuraavassa vaiheessa puistosta laaditaan koko alueen kattava valaistuksen konseptisuunnitelma, jossa yllä mainitut seikat on huomioitu ja ratkaistu.

6.8 Hulevedet

Hulevedet viivytetään ensisijaisesti puistoalueella ja imeytymättömät hulevedet ohjataan hulevesikaivoihin. Puiston reittien ja pintojen tasaus suunnitellaan niin, että hulevedet eivät lammikoidu käytäville ja nurmikoille. Pinnan kallistuksilla hulevesiä ohjataan istutusalueille ja imeytetään kasvualustaan.

Hulevesiä ei johdeta kaltevien kivituhkapintaisten alueiden poikki, jotta vesi ei kuluta kivituhkaan uria. Eroosioherkimmille kivituhkapinnoille tutkitaan jatkosuunnittelussa mahdollisuutta käyttää sidottua kivituhkaa.

Puistossa itsessään on vain vähän läpäisemätöntä pintaa, eikä siellä muodostu merkittäviä määriä pois ohjattavia hulevesiä. Puiston hulevedet voidaan todennäköisesti hallita puiston sisällä ja vain pieniä hulevesimääriä on tarvetta johtaa pois puistosta. Sen sijaan puistoa ympäröivillä katualueilla on laajoja asfaltti- ja kiveyspintoja ja hulevesiä syntyy suuria määriä.

Puiston pinta-ala tiiviin kaupunkirakenteen sisällä on rajallinen ja alueeseen kohdistuu paljon käyttöpainetta. Puistolla on merkittäviä kulttuuriympäristön arvoja. Jos puistoalue valjastettaisiin katualueiden hulevesien maanpäälliseen käsittelyyn, tarkoittaisi se puiston kulttuuriympäristön arvojen ja virkistysmahdollisuuksien merkittävää heikentymistä.

6.9 Luonnon monimuotoisuus

Suunnitteluperiaatteena on säilyttää ja vahvistaa puiston roolia lähialueen luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi. Paikallisen merkityksen lisäksi puisto liittyy laajempiin viheryhteyksiin. Puisto on merkittävä viheryhteyden ja virkistysyhteys kahden vesialueen – Töölönlahden

ja Taivallahden – välillä. Yhteys kytkee toisiinsa Länsipuiston ja Keskuspuiston vihersormet. Puiston viheryhteyksiä kuvataan kartassa s. 16.

Potentiaalinen liito-oravayhteys puiston läpi turvataan. Puiston reilusti yli kymmenmetrisiksi kasvavat puut muodostavat useamman yhtenäisen puurivin koko puiston läpi. Puurivien jatkuvan kasvatuksen periaatetta hyödynnettäessä riveissä on sekä vanhoja että uusia puita ja yhteys säilyy katkeamattomana rivejä uudistettaessa. Puut istutetaan noin kymmen metrin välein. Katualueiden ylityskohdissa puiden etäisyys on suurempi, runkojen etäisyys on enimmillään vajaat 40 metriä. Latvukset kasvavat kuitenkin tätä lähemmäksi toisiaan, eikä kadun ylitys ole esteenä liito-oravan liikkumiselle puiden ollessa tarpeeksi kookkaita. Mechelininkadun, Runeberginkadun ja Mannerheimintien reunaan istutetaan uusia puita täydentämään liito-oravayhteyttä.

Puiston länsiosan uudet niityn tai kukkivan nurmen alueet täydentävät niittyverkostoa ja ne toimivat niittyverkoston askelkivenä. Niittyverkoston ensisijainen yhteys kulkee Merikannontien suuntaisesti rantaa pitkin ja sitä vahvistavat alueet ovat tärkeitä yhteyden jatkuvuuden kannalta.

Vanhat puistopuut ja pensaat tarjoavat elinympäristöjä suurelle määrälle eliöitä. Puiston lahoppuujatkumon kan-

Kuva 39. Puiston valaistuksen periaatteet.

nalta eri ikäiset puut ovat merkittäviä, mutta niiden kuntoa tulee tarkkailla turvallisuuden vuoksi. Puuston uusiminen vaiheittain tukee monimuotoisuustavoitetta, kun iäkkäät puut saavat säilyä kasvupaikallaan mahdollisimman pitkään. Leikatut pensasaidat ja tiheäkasvuiset vapaasti kasvavat pensaat ovat lintujen suojapaikkoja ja niitä on suunniteltu koko puiston alueelle.

Puiston uusia istutuksia suunniteltaessa otetaan huomioon historiallisen kasvilajiston suosimisen lisäksi monimuotoisuusnäkökulma. Parhaimmillaan valittavat kasvilajit ovat sekä puiston alkuperäisen istutussuunnitelman mukaisia että monimuotoisuutta lisääviä. Kasvit valitaan istutuksiin niin, että istutusten kukinta-aika on mahdollisimman pitkä ja ne tarjoavat ravintoa pölyttäjille. Istutuksissa on mukana eläinten ravinnoksi sopivia siemeniä ja marjoja tuottavia kasveja. Kausikasvi-istutuksissa suositaan pölyttäjätystävällisiä kasveja.

Osa puiston nurmialueista muutetaan kukkivaksi nurmeksi tai niityksi. Nykyisen nurmen leikkausväliä pidennetään. Kukkivan nurmen alueelle istutetaan sipulikasveja ja ruohovartista niittykasvillisuutta. Kukkiville nurmialueille / niityille voidaan tuoda puistosta poistettavien puiden runkoja maapuiksi vahvistamaan lahoppuujatkumoa.

Kuva 40. Havainnekuva hevostakanjaesplanadin keskivaiheille sijoittuvasta oleskeluaukiosta, joka kunnostetaan. Aukion istutuksia lisätään ja oleskelumahdollisuuksia tarjotaan runsaammin.

Kuva 41. Havainnekuva puiston keskiosan hiekkakentältä, jota reunustavat uudet istuskeluportait.

7 Kustannusarvio

Suunnitteluperiaatteiden tueksi on laskettu alustava kustannusarvio puiston kunnostamisesta. Arviossa on huomioitu pintamateriaalit, reunakivet puiston alueella, uusi kasvillisuus, kalusteet, valaistus ja kunnallistekniikan vesihuollon kustannukset.

Puiston kustannukset on laskettu osa-alueittain seuraavan taulukon mukaan:

Rakentamiskustannukset yhteensä (alv. 0 %)	yht. n. 5,6 m€	n. 38 €/m ²
Osa-alue 1: Vehreä puiston länsiosa	n. 1,15 milj. €	
Osa-alue 2: Keskiosan toiminta-alue	n. 2,40 milj. €	
Osa-alue 3: Hevoskastanjaesplanadin kävely- ja oleskelupuisto	n. 2,05 milj. €	

Kuva 42. Runeberginkadun katunäkymä. Nykyisin Hesperian esplanadin kohdalla katua ei ole mahdollista ylittää kävellen lainkaan. Lähimmät ylityspaikat ovat Pohjoisen ja Eteläisen Hesperiankatujen vastakkaiselta reunalta puistosta katsoen. Pyörätien jatke ylittää Runeberginkadun puiston eteläreunalla.

8 Lähteet

Helsingin kaupungin karttapalvelu 2024. <http://kartta.hel.fi>.

Museovirasto. 2009. Valtakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö RKY 2009 - Etu-Töölön kaupunginosa http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1561

Uudenmaanliitto. 2022. Maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö - Helsingin empire-keskusta ja kivikaupunki. <https://uudenmaanliitto.fi/wp-content/uploads/2022/05/Missa-maat-on-mainiommat.pdf>

Liski, Matti, Alapeteri, Niina & Ruoff, Eeva/Näkymä Oy. 2006. Hesperian esplanadi. Puistohistoriallinen selvitys. Helsingin kaupungin rakennusvirasto. Katu- ja puisto-osasto. Tekijät ja toimitus: https://www.hel.fi/hel2/hkr/julkaisut/hesperianesplanadi_historia.pdf

Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy & Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson. 2018. Taka-Töölö. Kaupunginoman ominaispiirteet. <https://www.stadionark.fi/projectsksms/Helsingin-Taka-T%C3%B6%C3%B6l%C3%B6n-kaupunginoman-ominaispiirteiden-selvitys%2C-alikonsulttity%C3%B6>

<https://www.hamhelsinki.fi/sculpture/risto-rytin-muistomerkki-veikko-myller/> <https://www.hamhelsinki.fi/sculpture/lauri-kristian-relanderin-muistomerkki-matti-peltokangas/>

Tiainen, Jennica. 2022. Diplomityö, Aalto-yliopisto. [Hesperian vihreä akseli - kulttuurihistoriallinen viheralue kaupunkiekologisena yhteytenä \(aalto.fi\)](https://www.aalto.fi/fi/hesperian-vihrea-akseli-kulttuurihistoriallinen-viheralue-kaupunkiekologisena-yhteytena)

Kuva 43. Taivallahden puoleisen nurmiympyrän reunoilla kasvavat puut ovat ehtineet komeaan kokoon. Monilajinen kasvillisuus rajaa puiston vihreällä seinämällä erilleen katutilasta ja katua reunustavista rakennuksista. Taustalla Taivallahden kasarmit.

Helsinki

